

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА ПРАВА
Кафедра менеджменту, бізнесу і адміністрування

ДОПУЩЕНО до захисту

Декан _____ О.В. Москаленко
(підпис) ініціали і прізвище
« _____ » _____ 2024 р.

ДОПУЩЕНО до захисту

Завідувачка кафедри менеджменту,
бізнесу і адміністрування
_____ Ю.М. Сагачко
підпис ініціали і прізвище
« _____ » _____ 2024 р.

Кваліфікаційна робота

*на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
за спеціальністю 073 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент»*

на тему: «Стратегія розвитку галузі рослинництва (на прикладі
СТОВ «Лан» Лозівського району Харківської області)»

«Strategy for the development of the field of crop production (on the example
of "Lan" WWTP of Loziv District, Kharkiv Region)»

Виконала:

Здобувачка першого (бакалаврського) рівня ВО

(підпис)

_____ Лозовська А.П.
(прізвище, ініціали)

Науковий керівник: к.ф.н., доцент Бобловський О.Ю.
(підпис) (наук. ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали)

Нормоконтроль: _____ к.е.н., доцент Ткаченко О.П.
(підпис)

Харків – 2024 р

Державний біотехнологічний університет
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Спеціальність 073 «Менеджмент»
ОПП Менеджмент

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри менеджменту,
бізнесу і адміністрування
Ю.М. Сагачко
“ _ ” _____ 20__ року

З А В Д А Н Н Я
НА ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

*першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за спеціальністю 073 «Менеджмент»
ОПП «Менеджмент»*

Лозовській Анастасії Павлівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Стратегія розвитку галузі рослинництва (на прикладі СТОВ «Лан» Лозівського району Харківської області)

науковий керівник роботи к.ф.н., доцент, Бобловський Олександр Юрійович

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ім'я, по батькові)

затверджені наказом університету від «01» березня 2024 року № 02-02/244

2. Строк подання здобувачем роботи «01» травня 2024 року.

3. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (назви розділів)

1. Теоретичні аспекти підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва.

2. Організаційно-економічна характеристика СТОВ «Лан» Лозівського району Харківської області.

4. Дата видачі завдання “_6_” лютого 2024 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Відмітка про виконання
1.	<i>Теоретико-методичний розділ</i>	06.02.2024- 21.02.2024	виконано
2.	<i>Аналітико-рекомендаційний розділ</i>	21.02.2024- 10.03.2024	виконано
3.	<i>Висновки та пропозиції, вступ</i>	10.03.2024- 13.03.2024	виконано

Завдання підготував

науковий керівник

(підпис)

Бобловський О.Ю.
(прізвище та ініціали)

Завдання одержав

здобувач

(підпис)

Лозовська А.П.
(прізвище та ініціали)

Анотація

Стратегія розвитку галузі рослинництва (на прикладі СТОВ «Лан» Лозівського району Харківської області) Лозовська А.П. – Головною метою розвитку аграрного сектора економіки є формування конкурентоспроможного агропромислового виробництва, спрямованого на вирішення політичних, соціальних, економічних завдань та забезпечення продовольчої безпеки країни. Збільшення обсягів виробництва і підвищення конкурентоспроможності виробництва зерна – одне з головних завдань, яке стоїть перед агропромисловим комплексом України. Розробка та впровадження стратегій розвитку є невід’ємною частиною успішного функціонування аграрних підприємств. Стратегічне планування дозволяє підвищити конкурентоспроможність, адаптуватися до змін зовнішнього середовища, ефективно використовувати ресурси та забезпечувати сталий розвиток. В умовах глобалізації ринку та нестабільного зовнішнього середовища у сільськогосподарських підприємств виникає необхідність застосування ефективного механізму стратегічного управління для забезпечення конкурентоспроможності власної продукції. Динамічний розвиток сучасного ринку та стрімкий вплив науково-технічного прогресу посилюють необхідність стратегічного управління розвитком аграрних підприємств. Стратегії розвитку можуть включати різні напрями та заходи, спрямовані на підвищення продуктивності, якості продукції та ефективності використання ресурсів. Зернові культури, такі як пшениця, кукурудза та рис, є основними джерелами харчування для значної частини населення. Виробництво достатньої кількості зерна дозволяє задовольнити внутрішні потреби країни у харчових продуктах. Воно також є важливим чинником економічного зростання.

Ключові слова: *стратегії розвитку, продовольча безпека, розвиток аграрного сектора, виробництво зерна, стратегічне управління.*

Abstract

Strategy for the development of the crop production industry (on the example of the "Lan" sewage treatment plant of the Loziv district of the Kharkiv region) Lozovska A.P. - The main goal of the development of the agrarian sector of the economy is the formation of competitive agro-industrial production aimed at solving political, social, economic tasks and ensuring the country's food security. Increasing the volume of production and increasing the competitiveness of grain production is one of the main tasks facing the agro-industrial complex of Ukraine. The development and implementation of development strategies is an integral part of the successful functioning of agricultural enterprises. Strategic planning makes it possible to increase competitiveness, adapt to changes in the external environment, effectively use resources and ensure sustainable development. In the conditions of market globalization and an unstable external environment, there is a need for agricultural enterprises to use an effective strategic management mechanism to ensure the competitiveness of their own products. The dynamic development of the modern market and the rapid impact of scientific and technical progress increase the need for strategic management of the development of agricultural enterprises. Development strategies may include various directions and measures aimed at increasing productivity, product quality, and resource efficiency. Cereal crops such as wheat, maize and rice are the main sources of nutrition for a large part of the population. The production of a sufficient amount of grain makes it possible to meet the country's internal needs for food products. It is also an important factor in economic growth.

Keywords: *development strategies, food security, agricultural sector development, grain production, strategic management.*

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА	8
1.1. Теоретичні аспекти стратегії розвитку аграрних підприємств ...	8
1.2. Роль та значення зернового виробництва в національній економіці	11
1.3. Інтенсифікація галузі рослинництва в підприємствах аграрної сфери	28
Висновки до розділу 1	33
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ТА МЕНЕДЖМЕНТУ В СТОВ «ЛАН» ЛОЗІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	36
2.1. Організаційно-економічна характеристика СТОВ «Лан»	36
2.2 Технологія вирощування озимої пшениці	49
2.3 Напрямки підвищення прибутковості галузі рослинництва	53
Висновки до розділу 2	62
ВИСНОВКИ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Аграрні підприємства відіграють ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, економічної стабільності та сталого розвитку. В умовах постійних змін у зовнішньому середовищі, таких як кліматичні зміни, глобалізація ринків, технологічний прогрес та демографічні зміни, стратегічне планування стає критично важливим для успішного функціонування та розвитку аграрних підприємств. Стратегія розвитку дозволяє підприємствам адаптуватися до нових викликів, використовуючи свої сильні сторони та можливості для досягнення довгострокових цілей.

Головною метою розвитку аграрного сектора економіки є формування конкурентоспроможного агропромислового виробництва, спрямованого на вирішення політичних, соціальних, економічних завдань та забезпечення продовольчої безпеки країни. Збільшення обсягів виробництва і підвищення конкурентоспроможності виробництва зерна – одне з головних завдань, яке стоїть перед агропромисловим комплексом України.

Зернове господарство в майбутньому має посісти пріоритетне місце в економіці держави. Виходячи з цього визначається й рівень виробництва зерна, який би задовольняв потреби внутрішнього попиту і забезпечував зростання експортного потенціалу. Важлива роль в цих умовах належить підвищенню ефективності виробництва й удосконаленню технологій вирощування зернових культур.

Розробка та впровадження стратегій розвитку є невід'ємною частиною успішного функціонування аграрних підприємств. Стратегічне планування дозволяє підвищити конкурентоспроможність, адаптуватися до змін зовнішнього середовища, ефективно використовувати ресурси та забезпечувати сталий розвиток. Впровадження інновацій та розвиток людського капіталу сприяють довгостроковому успіху підприємств, тоді як диверсифікація ризиків та залучення інвестицій забезпечують їхню стабільність та стійкість. У сучасних умовах постійних змін та викликів

стратегія розвитку стає ключовим інструментом для досягнення успіху та процвітання аграрних підприємств.

Питанням стратегії розвитку та підвищення економічної ефективності підприємств аграрної сфери присвячені наукові праці багатьох вчених: Андрушківа Б., Аранчій В., Губені Ю., Гуторової О., Заїки С., Калінчика М., Кухта К., Мазнева Г., Месель-Веселяка В., Писаренка В., Фастівця Н. та багатьох інших. Однак частина питань залишається невирішеною.

Метою досліджень кваліфікаційної роботи є обґрунтування стратегії розвитку та шляхів підвищення економічної ефективності виробництва зерна в СТОВ «Лан».

Для досягнення поставленої мети були поставлені і вирішені наступні **завдання:**

- обґрунтування теоретичних основ стратегії розвитку та підвищення економічної ефективності виробництва зерна;
- оцінка сучасного стану виробництва продукції рослинництва та рівня його ефективності в СТОВ «Лан»;
- наукове обґрунтування та розробка організаційно-економічного механізму підвищення ефективності виробництва зернових культур.

Об'єктом дослідження в роботі є шляхи підвищення економічної ефективності виробництва зерна в СТОВ «Лан».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних засад формування стратегії розвитку підприємства та впровадження інновацій при виробництві продукції рослинництва.

Методи дослідження включають систему статистико-економічних методів. Також в процесі дослідження використовувались абстрактно-логічний, монографічний, графічний, розрахунково-конструктивний, статистико-економічний, системного та порівняльного аналізу методи. Достовірність отриманих результатів, висновків і пропозицій підтверджується розрахунками, застосуванням значного фактичного матеріалу.

Інформаційною базою досліджень були матеріали Державної служби

статистики України, нормативні акти України, дані технологічних карт, спеціальна економічна література, літературні джерела з агробізнесу, менеджменту в сільському господарстві, звітні дані СТОВ «Лан», матеріали періодичних видань, монографічні видання, матеріали наукових конференцій, довідково-інформаційні матеріали, результати власних спостережень автора.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та пропозиції, одержані в процесі дослідження, спрямовані на підвищення економічної ефективності виробництва зерна в інтегрованих формуваннях на основі використання прогресивних технологій виробництва зерна.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел. Кваліфікаційна робота викладена на 69 сторінках машинописного тексту, містить 7 таблиць, 1 рисунок, список використаних джерел налічує 40 найменувань.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

1.1 Теоретичні аспекти стратегії розвитку аграрних підприємств

В умовах глобалізації ринку та нестабільного зовнішнього середовища у сільськогосподарських підприємств виникає необхідність застосування ефективного механізму стратегічного управління для забезпечення конкурентоспроможності власної продукції. Динамічний розвиток сучасного ринку та стрімкий вплив науково-технічного прогресу посилюють необхідність стратегічного управління розвитком аграрних підприємств [25].

Розвиток галузі рослинництва є важливим елементом аграрного сектору, що забезпечує продовольчу безпеку, економічну стабільність та екологічну стійкість. Стратегії розвитку можуть включати різні напрями та заходи, спрямовані на підвищення продуктивності, якості продукції та ефективності використання ресурсів [17].

Стратегічне управління сільськогосподарськими підприємствами здійснюється таким чином:

- проведення SWOT-аналізу;
- визначення місії та цілей підприємства;
- вибір стратегії розвитку підприємства;
- розробка та реалізація стратегії розвитку підприємства та окремих його галузей;
- оцінка вибраної стратегії та розробка планів з її реалізації.

Основними стратегіями, які використовуються для розвитку галузі рослинництва в сучасних умовах є:

- Впровадження сучасних агротехнологій (наприклад, точне землеробство, дрони для моніторингу полів, автоматизація та роботизація).

- Генетична селекція та біотехнології, що дозволяють створювати нові сорти рослин з підвищеною врожайністю, стійкістю до хвороб та шкідників, а також адаптовані до кліматичних змін.
- Оптимізація використання води через впровадження систем крапельного зрошення та інших методів ефективного зрошення.
- Вдосконалення методів удобрення та захисту рослин з метою зниження впливу на навколишнє середовище.
- Розвиток органічного землеробства, що мінімізує використання хімічних речовин і сприяє збереженню екосистем.
- Агролісомеліорація — використання дерев та чагарників для захисту ґрунтів, поліпшення мікроклімату та підвищення біорізноманіття.
- Диверсифікація продукції та розвиток нових ринкових ніш, таких як виробництво нетрадиційних культур або продуктів з доданою вартістю.
- Маркетинг та логістика, спрямовані на поліпшення збуту продукції, зменшення втрат при транспортуванні та зберіганні.
- Навчання фермерів сучасним методам ведення господарства та використанню новітніх технологій.
- Науково-дослідні програми, спрямовані на вивчення та впровадження інновацій у рослинництві.
- Розвиток сільської інфраструктури, включаючи дороги, електропостачання та інші необхідні об'єкти.
- Залучення інвестицій як внутрішніх, так і зовнішніх, для модернізації та розширення виробничих потужностей.
- Розробка та впровадження стратегій адаптації до змін клімату, що включають вибір стійких сортів рослин, зміни в технологіях обробки ґрунту та управління водними ресурсами.

Зміни клімату стають все більш відчутними у всьому світі, і аграрний сектор, зокрема галузь рослинництва, є однією з найбільш вразливих сфер. Зміни у температурних режимах, кількості та розподілі опадів, частоті екстремальних погодних явищ, а також підвищення рівня CO₂ в атмосфері

впливають на продуктивність рослинництва, врожайність та якість продукції [29]. У зв'язку з цим, розробка та впровадження ефективних стратегій адаптації є критично важливими для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору.

Основні виклики змін клімату для рослинництва:

- збільшення середніх температур впливає на фази розвитку рослин, скорочуючи вегетаційний період і підвищуючи ризик стресу від високих температур;
- підвищення температур може збільшити випаровування вологи, що призведе до дефіциту води;
- зміни в режимах опадів можуть призвести до посух або, навпаки, до надмірного зволоження, що негативно впливає на врожайність;
- нерівномірний розподіл опадів може спричинити ерозію ґрунтів та зниження їхньої родючості;
- частіші посухи, повені, урагани та інші екстремальні явища можуть знищувати врожаї та завдавати значних економічних збитків;
- хоча підвищення концентрації CO₂ може стимулювати фотосинтез, інші негативні аспекти, такі як зміни у водному балансі та екстремальні температури, можуть звести цей позитивний ефект нанівець.

Стратегії адаптації до змін клімату

1. Селекція та генетичні модифікації:
 - розробка сортів рослин, стійких до посухи, високих температур та хвороб;
 - використання біотехнологій для створення рослин з покращеними адаптаційними властивостями.
2. Зміна агротехнічних заходів:
 - впровадження технологій точного землеробства для оптимізації використання ресурсів.

- застосування методів консерваційного землеробства, таких як мінімальний обробіток ґрунту та мульчування, для збереження вологості та підвищення родючості ґрунтів.

3. Управління водними ресурсами:

- впровадження систем крапельного зрошення та інших ефективних методів іригації;
- використання методів збору та зберігання дощової води для забезпечення сталого водопостачання у посушливі періоди.

4. Розробка прогнозних моделей:

- використання кліматичних моделей для прогнозування змін і розробки адаптаційних стратегій.
- моніторинг кліматичних змін та їхнього впливу на рослинництво для оперативного коригування заходів.

5. Освіта та підвищення обізнаності:

- проведення навчальних програм для фермерів щодо адаптаційних методів і новітніх технологій;
- підвищення обізнаності громадськості та залучення спільнот до заходів зі збереження та відновлення екосистем.

1.2. Роль та значення зернового виробництва в економіці України

Зернове виробництво займає важливе місце в національній економіці багатьох країн світу, включаючи Україну. Це зумовлено кількома основними факторами, серед яких забезпечення продовольчої безпеки, стимулювання економічного зростання, розвиток сільських територій та підвищення рівня добробуту населення.

Один із ключових аспектів значення зернового виробництва полягає у його внеску до продовольчої безпеки країни. Зернові культури, такі як пшениця, кукурудза та рис, є основними джерелами харчування для значної частини населення. Виробництво достатньої кількості зерна дозволяє задовольнити внутрішні потреби країни у харчових продуктах, зменшуючи

залежність від імпорту і забезпечуючи стабільність національного ринку продовольства [12].

Зернове виробництво також є важливим чинником економічного зростання. Це пов'язано з тим, що цей сектор генерує значний обсяг робочих місць як у сільському господарстві, так і у суміжних галузях, таких як виробництво добрив, сільськогосподарської техніки та логістика. Крім того, експорт зерна приносить значні валютні надходження до державного бюджету, що сприяє зміцненню економіки та фінансової стабільності країни.

Виробництво зерна продовжує залишатись однією з найважливіших народногосподарських проблем на Україні, від вирішення якої залежать темпи розвитку всього сільськогосподарського виробництва [11].

Зерно – це основний продукт, який використовується у харчуванні людини щоденно (хліб, крупи, кондитерські вироби), згодовується худобі для виробництва тваринницької продукції (м'яса, молока тощо), є сировиною у промисловості (в пивоварінні, виробництві спирту, крохмалю тощо). У близькій і віддаленій перспективі зерно залишається головним джерелом грошових надходжень в Україні, фінансовим фундаментом аграрних підприємств, від якого залежить розвиток сільського господарства та соціальної сфери села. Україна здавна відома як країна з добре розвинутим зерновим господарством. Природно-кліматичні умови сприятливі для вирощування практично усіх відомих зернових і зернобобових культур. В кінці XIX сторіччя Україна займала одне із провідних місць в Європі за виробництвом високоякісного зерна різного призначення. Перед сільським господарством України постає завдання більш повного задоволення потреб населення в продуктах харчування і промисловості в сировині. Вирішити ці завдання можливо за рахунок інтенсифікації, при більш широкому використанні досягнень науково-технічного прогресу, впровадженні інтенсивних технологій, технічному переоснащенні галузей, прискоренні соціального розвитку. Найважливішими складовими сільськогосподарського виробництва та аграрного ринку в Україні є виробництво зерна і зерновий

ринок. Від реалізації зернових культур виробники сільськогосподарської продукції одержують майже третю частину грошових надходжень.

Сьогодні над проблемою покращення зерновиробництва працюють чимало економістів-аграрників, фінансистів та аграріїв. Основна увага приділяється питанню повернення втрачених позицій за урожайністю та валовим збором зерна, ефективності зерновиробництва [8, 14, 21, 27, 35].

Для нарощування виробництва сільськогосподарської продукції необхідно вкладати все більше матеріальних і енергетичних ресурсів у вигляді техніки, органічних та мінеральних добрив, пестицидів, ретардантів, проведення меліоративних робіт, пального, електроенергії, теплової енергії тощо. Тому виникає необхідність раціонального використання енергетичних та матеріальних ресурсів для забезпечення виробництва максимальної кількості продукції при обмежених затратах.

Зокрема, професор О. Богуцький головним напрямом вирішення проблеми підвищення урожайності зернових вважає забезпечення інтенсифікації землеробства, провідне місце в якій надає хімізації [4]. За останні роки внаслідок зменшення кількості внесених мінеральних та органічних добрив, низької культури землеробства зменшилася родючість ґрунтів – вміст гумусу складає в середньому майже 3,2 %. Кризове становище господарств, відсутність коштів, скорочення поголів'я великої рогатої худоби призвело до зменшення можливостей удобрювати ґрунти. Так, у 2016 році, за даними Держкомстату України, на 1 га посівів в Україні вносили в середньому лише 96 кг мінеральних та 0,5 тони органічних добрив, тоді, як у 1990 році – 109 кг та 8,6 тон відповідно [31]. І це при тому, як свідчать дані наукових досліджень, що половину приросту врожаю одержують за рахунок достатнього і обґрунтованого використання добрив.

П. Коренюк за допомогою комп'ютерної сервісної програми провів регресійний аналіз залежності урожайності від рівня використання органічних та мінеральних добрив. Створена ним програма дає можливість кожному господарству встановити оптимальні співвідношення у внесених добривах та,

як наслідок, отримати бажаний приріст урожайності.

Сучасне землеробство потребує не тільки інтенсифікації та великих капіталовкладень, але й комплексних та екологічно обґрунтованих методів господарювання для збереження і використання землі, водних ресурсів та повітря з метою найповнішого задоволення потреб суспільства в високоякісній продукції при одночасному збереженні природи. Сучасне землеробство не повинно порушувати оточуюче середовище, ставити під загрозу довготермінову родючість ґрунту [20].

Кінцевий результат (прибуток) залежить насамперед від обсягу вирощеного зерна (пропозиція), обсягу реалізованої продукції, її структури та собівартості.

Для нарощування виробництва сільськогосподарської продукції необхідно вкладати все більше матеріальних і енергетичних ресурсів у вигляді техніки, органічних та мінеральних добрив, пестицидів, ретардантів, пального, електроенергії, теплової енергії, проведення меліоративних робіт тощо. Тому виникає необхідність раціонального використання енергетичних та матеріальних ресурсів для забезпечення виробництва максимальної кількості продукції при обмежених затратах.

Досвід інтенсифікації сільськогосподарського виробництва свідчить про те, що головним засобом вирішення питань економічності та підвищення рівня природоохоронності сільськогосподарських технологій є застосування досягнень науково-технічного прогресу, заміна енергоємних процесів інформаційноємними, наукоємними інтенсифікаційними процесами [28]. Головним напрямком інтенсифікації землеробства на сучасному етапі розвитку сільського господарства повинно бути не однобічне підвищення вкладень енергії у вигляді мінеральних добрив, хімічних меліорацій, інших енергоємних засобів, а більш раціональне споживання енергоресурсів та комплексна інтенсифікація за рахунок використання біологічних особливостей культур та агроценозів, застосування найновішої наукової інформації про сприятливий вплив на продуктивність невеликих за

енергоємністю керуючих дій людини. Землеробство повинно стати більш енергозберігаючою галуззю сільського господарства [20].

Але, як зазначає П.Н. Рибалкін, якщо на початковому етапі підвищення і стабілізації врожаю головну роль відіграє кількісний фактор, тобто збільшення доз, то в подальшому все більшого значення набуває якісна сторона. Мається на увазі використання добрив з високим вмістом поживних речовин та складних добрив, насичених всіма поживними елементами для одноразового внесення у ґрунт. Все це дозволяє скоротити витрати на транспортування, зберігання і внесення добрив.

Важливими факторами впливу на урожайності зернових виступають хвороби, шкідники та бур'яни, що спричиняють щорічні втрати до третини врожаю. Необхідність застосування інтегрованої системи захисту рослин відзначав у програмі стратегічних аспектів реформування зернового виробництва в Україні академік НААН П.Т. Саблук [36]. Він відмічає доцільність застосування комплексу агротехнічних та біологічних методів боротьби поряд з хімічними, а також включення у сівозміни азотонакопичувальних попередників.

Разом з тим, аналіз агроєкосистем, в яких інтенсивно застосовуються досягнення науково-технічного прогресу (крапельні методи поливу, локальне внесення добрив та пестицидів, оперативний та багатофакторний аналіз ґрунтів, суміщення операцій за один прохід агрегату, мінімальний обробіток ґрунту, комп'ютеризація, автоматизація, створення інформаційних банків даних на ЕОМ) показує, що із зростанням наукоємності виробництва його енергетична ефективність неухильно підвищується [28].

Застосування економічних методів оцінки та аналізу технологій вирощування сільськогосподарських культур за витратами праці та грошових коштів в ряді випадків є недостатнім, оскільки ці показники мають суттєві коливання, зумовлені політикою цін та не дозволяють визначити рівень необхідних витрат енергії на вирощування сільськогосподарської продукції. В той же час зростаючий дефіцит енергії у світі вимагає іншого підходу до

оцінки технологій і технологічних процесів вирощування та збирання сільськогосподарських культур.

Основним напрямом покращення стану виробництва, як зазначає М.Ю. Куліш повинне бути впровадження нових сортів, а також повніше використання потенційних можливостей районованих сортів.

Проблема забезпечення високоякісним насінням є одним із головних і незамінних засобів сільськогосподарського виробництва і за рахунок високоякісного насіння можна одержати додатково 20-25 % валового збору, тому запорукою високих врожаїв якісного зерна є використання насіння першої та другої репродукції.

В підвищенні родючості ґрунтів та, як наслідок, зростанні урожайності зернових велику роль відіграють сівозміни. Співвідношення культур у сівозмінах залежить не лише від біологічних особливостей, а й від кон'юнктури ринку. Одним з важливих елементів інтенсивної технології вирощування зернових є ґрунтозахисна система. З 1960 року і до цього часу площа еродованої ріллі збільшилася втричі. В багатьох країнах світу увага зосереджена на застосуванні таких прийомів боротьби з вітровою та водною ерозією ґрунтів, як використання стерні колосових культур в якості захисного засобу від ерозії, безвідвальний обробіток ґрунту, запровадження науково – обґрунтованих сівозмін з включенням в них багаторічних трав. Цю проблему вивчав і Д. Бабліндра [3], який пропонує розроблену ним комплексну програму захисту ґрунтів від ерозії шляхом оптимізації структури земельних угідь.

Останнім часом за умов фінансової нестабільності і кризи все більшого значення набувають інтенсивні ресурсо- та енергозберігаючі технології виробництва зерна. Відомо, що урожайність озимих, вирощуваних за традиційною технологією, на 20-35 % нижча, ніж за інтенсивною. Сучасне зернове виробництво функціонує в невизначених умовах, що зумовлює необхідність швидкого реагування управління внутрішнім середовищем.

За останні майже двадцять років посівні площі зернових культур в усіх категоріях господарств України, незважаючи на деякі коливання в їх розмірах,

залишилися практично незмінними. Разом з тим слід відмітити структурні зрушення спричинені реформуванням аграрного сектора економіки. Площа сільськогосподарських угідь в господарствах населення за цей період зросла майже в десять разів. Разом з цим зниження матеріально-технічного забезпечення, культури землеробства призвело до зниження урожайності, а значить і якості зерна та валового збору в усіх категоріях господарств. В умовах переходу до ринкових відносин надзвичайно важливе значення має ефективність використання наявного виробничо-технічного потенціалу, окупності витрачених ресурсів, їх економії. Як зазначає П.Н. Рибалкін [29], аналіз технологій вирощування зернових у ряді країн (США, Канада та ін.) показує, що пріоритетними напрямками енерго- та ресурсозберігаючих технологій є нульовий та мінімальний обробіток ґрунту, його мульчування, використання комбінованих агрегатів. Останнє дає змогу скоротити у 1,5 рази витрати на енергетичні ресурси.

Важливим аспектом реформування зернового виробництва вважаємо оптимізацію структури зернових культур, що дозволяє без додаткових витрат підвищити його ефективність. Останнім часом чітко виражена тенденція до скорочення посівних площ жита, кукурудзи, ячменя, хоча, приймаючи до уваги їх високу урожайність і рентабельність, підстав для скорочення їх площ немає. Розглядаючи питання оптимізації структури зернового клину, М.І. Щур [26] відмічає необхідність збільшення у господарствах Миколаївської області виробництва проса та зернобобових, а також озимого ячменю, який дозріває на 15-20 днів раніше від озимої пшениці, а за кормовими якостями і стійкістю до хвороб перевищує її.

Досвід розвинутих країн свідчить, що зростання виробництва зерна можливе за рахунок подальшої інтенсифікації. За прогнозом наукового центру компанії ICI (Велика Британія) у перспективі приріст урожаю зернових культур здійснюватиметься в результаті впровадження нових сортів (8,6 ц/га), добрив (15 ц/га), зниження втрат при збиранні (0,5 ц/га), захисту від злакових бур'янів (17,5 ц/га), хвороб (16,5 ц/га) і шкідників (6 ц/га). Ці прогнози

підтверджуються і даними кращих фермерських господарств. Кращі фермери в країні (більше 5 %) одержують у середньому по 60 ц/га зерна [22].

Лихочвор В. відмічає, що вчасне і повне звільнення посівів озимої пшениці від конкуренції з бур'янами за життєвий простір, світло, вологу, елементи живлення є основою одержання високих урожаїв зерна. За великої забур'яненості посівів урожайність зерна зменшується на 25-30 %, а то й у 1,5-2 рази [18].

Підвищення економічної ефективності сільського господарства в цілому передбачає збільшення виробництва і підвищення якості сільськогосподарської продукції при одночасному зменшенні затрат праці і матеріальних засобів на одиницю продукції. Розв'язання цієї проблеми нерозривно пов'язане з подальшою всебічною інтенсифікацією сільськогосподарського виробництва, в процесі якої забезпечується підвищення врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності худоби і птиці. В сучасних умовах сільське господарство розвивається переважно на основі інтенсифікації, що є основним джерелом підвищення його економічної ефективності [23].

Шляхи підвищення ефективності виробництва зерна, які забезпечують далі збільшення обсягів виробництва продукції і зменшення витрат на одиницю продукції, передбачають комплекс таких основних заходів: поліпшення використання землі, підвищення її родючості; впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва; поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції; раціональне використання виробничих фондів і трудових ресурсів; впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустріальних методів виробництва; підвищення якості і збереження виробленої продукції; широке використання прогресивних форм організації виробництва і оплати праці на основі колективного, сімейного і орендного підряду та оренди як прогресивної форми господарювання; розвиток сільськогосподарського виробництва на основі

різноманітних форм власності і видів господарювання і створення для них рівних економічних умов, необхідних для самостійної та ініціативної роботи.

У комплексі заходів підвищення економічної ефективності виробництва зерна найважливішим є поліпшення використання землі на основі підвищення її родючості і зростання врожайності сільськогосподарських культур. Ці завдання успішно вирішуються шляхом вирощування сільськогосподарських культур за технологією програмованих урожаїв з використанням досягнень науки, передової практики і забезпеченням високої якості праці. У передових господарствах України одержують зерна озимої пшениці по 55-60 ц/га, кукурудзи – 70-80, а на зрошуваних землях – 100-120, цукрових буряків – 550-600, зеленої маси кукурудзи – 400-450, сіна багаторічних трав – 50-60 ц/га.

Водночас впровадження у виробництво культур і сортів інтенсивного типу може мати й негативні наслідки. Розвиток інтенсифікації землеробства без дотримання відповідних умов призводить до погіршення структури ґрунту, підвищення темпів деградації земель і загострення екологічної ситуації.

Передовий досвід вітчизняного землеробства, і світова практика свідчать, що науково-технічний прогрес має в своєму розпорядженні ефективні засоби захисту ґрунтів від руйнування та підвищення їх родючості.

Один із напрямів підвищення економічної ефективності виробництва зерна - впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва. Вирішення цієї проблеми сприяє насамперед підвищенню продуктивності праці в сільськогосподарському виробництві, що є основним якісним фактором економічного і соціального розвитку [21].

Розвиток та підвищення економічної ефективності зернового господарства – необхідна умова не тільки забезпечення населення продуктами харчування, а й піднесення ефективності виробництва інших видів продукції сільського господарства. Зміцнення матеріально-технічної бази галузі, впровадження інтенсивних технологій виробництва та прогресивних форм організації праці зумовили підвищення урожайності зернових культур та збільшення виробництва зерна. Водночас досягнутий рівень виробництва не

забезпечує потреби України в зерні.

Істотне збільшення виробництва зерна та підвищення його економічної ефективності є необхідною умовою не тільки поліпшення забезпечення населення продуктами харчування, а й підвищення ефективності виробництва інших видів продукції сільського господарства. Зміцнення матеріально-технічної бази останнього, впровадження інтенсивних технологій виробництва, прогресивних форм організації праці, поліпшення

Зниження обсягів виробництва зерна змушує підприємства зменшувати поголів'я худоби та птиці, що в свою чергу також спричинює зниження обсягу матеріального стимулювання праці мають сприяти підвищенню врожайності зернових культур та збільшенню обсягів виробництва зерна.

Зернове виробництво відіграє ключову роль у розвитку сільських територій. Сільське господарство є основним джерелом доходів для багатьох сільських громад. Виробництво зерна сприяє створенню робочих місць, підвищенню рівня життя та розвитку інфраструктури у сільській місцевості. Це, у свою чергу, сприяє зменшенню міграції населення до міст, зберігаючи соціальну рівновагу та підтримуючи культурні традиції.

Завдяки розвитку зернового виробництва підвищується загальний рівень добробуту населення. Доступ до харчових продуктів за стабільними цінами сприяє зменшенню бідності та покращенню здоров'я населення. Крім того, експорт зерна забезпечує надходження додаткових коштів до державного бюджету, які можуть бути спрямовані на розвиток соціальних програм та покращення якості життя громадян [19].

Економічне зростання зернової галузі є одним з найважливіших аспектів розвитку національної економіки, особливо для країн з великим аграрним потенціалом, таких як Україна. Стимулювання цього сектору не лише підвищує ефективність сільськогосподарського виробництва, але й сприяє загальному економічному прогресу. У цьому есе розглянемо основні шляхи стимулювання економічного зростання зернової галузі, включаючи

технологічні інновації, державну підтримку, розвиток інфраструктури та покращення умов для експорту.

Одним із ключових чинників підвищення продуктивності зернової галузі є впровадження сучасних технологій. Використання новітніх сортів зернових культур, стійких до хвороб і несприятливих кліматичних умов, дозволяє значно збільшити врожайність. Крім того, застосування автоматизованих систем управління фермерськими господарствами, включаючи дрони для моніторингу полів і системи точного землеробства, сприяє оптимізації виробничих процесів і зниженню витрат. Інвестиції в наукові дослідження та розробки також відіграють важливу роль у розвитку нових технологій, які можуть суттєво підвищити ефективність зернового виробництва.

Державна підтримка є важливим фактором стимулювання зростання зернової галузі. Це може включати фінансові субсидії для фермерів, податкові пільги, а також програми страхування врожаю для захисту виробників від ризиків, пов'язаних з погодними умовами та іншими непередбачуваними обставинами. Також важливою є державна підтримка у сфері освіти та підготовки кадрів для аграрного сектору. Забезпечення доступу до сучасних знань та навичок дозволяє фермерам краще орієнтуватися в новітніх технологіях та методах господарювання.

Ефективна інфраструктура є невід'ємною частиною успішного розвитку зернової галузі. Це включає розвиток транспортної мережі для своєчасного і безпечного перевезення зерна, будівництво сучасних елеваторів для зберігання врожаю, а також розвиток логістичних центрів для оптимізації процесів експорту. Інвестиції в інфраструктуру не лише сприяють зниженню витрат на транспортування і зберігання зерна, але й підвищують конкурентоспроможність вітчизняної продукції на міжнародних ринках.

Експорт зерна є одним із основних джерел валютних надходжень для багатьох країн. Для стимулювання експорту необхідно створювати сприятливі умови, такі як укладання міжнародних торгових угод, що забезпечують доступ

до нових ринків збуту, а також зниження митних бар'єрів і спрощення процедур експорту. Також важливим є забезпечення високої якості продукції відповідно до міжнародних стандартів, що підвищує довіру іноземних покупців та сприяє розширенню експортних можливостей.

Зернова галузь відіграє важливу роль в економіці багатьох країн, зокрема тих, які мають сприятливі кліматичні умови та великі площі родючих земель. Одним із ключових аспектів, що впливає на ефективність та успіх зернового виробництва, є розвиток інфраструктури. Інфраструктура забезпечує не лише зручність та ефективність вирощування, збору та зберігання зерна, але й сприяє економічному зростанню та інтеграції країни у світові ринки. У цьому есе розглянемо, як зернова галузь стимулює розвиток інфраструктури, включаючи транспортну, логістичну та технологічну складові.

Транспортна інфраструктура є критичним елементом у забезпеченні ефективного функціонування зернової галузі. Вона включає автомобільні дороги, залізниці, водні шляхи, порти та термінали. Кожен із цих елементів відіграє важливу роль у логістичному ланцюзі, починаючи від транспортування зерна з полів до місць зберігання та переробки, і закінчуючи доставкою продукції на експортні ринки.

Зернова галузь є однією з найважливіших складових сільського господарства, особливо в аграрних країнах, таких як Україна. Ефективність цієї галузі значною мірою залежить від розвиненої транспортної інфраструктури, яка забезпечує своєчасне і якісне перевезення зерна від виробників до кінцевих споживачів, як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках. У цьому есе розглянемо основні аспекти розвитку транспортної інфраструктури зернової галузі, її значення та вплив на економіку [11].

Автомобільний транспорт є одним із найпоширеніших видів перевезень зерна на короткі відстані. Його перевагами є гнучкість та можливість доставки зерна безпосередньо з полів до елеваторів чи переробних підприємств. Однак

ефективність автомобільних перевезень залежить від стану дорожньої інфраструктури. Інвестиції у будівництво та ремонт доріг є необхідними для забезпечення безперебійного транспортування зерна та зниження витрат на логістику.

Залізничний транспорт є найбільш економічно вигідним видом перевезень на середні та великі відстані. Для країн з великими обсягами виробництва зерна залізниці забезпечують високу пропускну здатність та ефективність транспортування. В Україні, наприклад, значна частина зернових вантажів перевозиться саме залізницею. Однак для покращення ефективності необхідно інвестувати у модернізацію залізничної інфраструктури, включаючи будівництво нових залізничних гілок, модернізацію рухомого складу та впровадження сучасних систем управління перевезеннями.

Водний транспорт, включаючи річкові та морські перевезення, є ключовим для експорту зерна на міжнародні ринки. Порти та річкові термінали забезпечують завантаження великих обсягів зерна на судна для подальшого транспортування. У зв'язку з цим важливим є розвиток портової інфраструктури, модернізація терміналів, поглиблення водних шляхів та забезпечення належної пропускну здатності. Ефективна водна логістика дозволяє значно знизити витрати на транспортування та підвищити конкурентоспроможність зернової продукції на світових ринках.

Розвиток транспортної інфраструктури зернової галузі стикається з низкою викликів. Одним із основних є недостатнє фінансування та застарілість інфраструктури. Для подолання цих проблем необхідно залучати інвестиції, як державні, так і приватні, а також міжнародну допомогу. Важливою є також інтеграція сучасних технологій, таких як автоматизація та цифровізація логістичних процесів, що дозволить підвищити ефективність та знизити витрати [17].

У країнах з розвиненою зерновою галуззю часто спостерігається значне покращення транспортної інфраструктури завдяки інвестиціям як з боку

держави, так і приватних компаній. Наприклад, модернізація залізничних колій і будівництво нових логістичних центрів сприяють підвищенню пропускної здатності та зменшенню витрат на транспортування.

Логістична інфраструктура включає в себе всі етапи зберігання, обробки та доставки зерна. Розвиток цієї інфраструктури є критичним для забезпечення високої якості продукції та зменшення втрат під час зберігання. Основні компоненти логістичної інфраструктури.

Основні види транспорту, що використовуються для перевезення зернових, включають залізничний, автомобільний та водний. Залізничний транспорт є найефективнішим для перевезення великих обсягів на великі відстані, особливо в умовах великих країн з розвиненою залізничною мережею. Автомобільний транспорт забезпечує гнучкість і доступність для дрібніших партій зерна та використовується для перевезень на короткі та середні відстані. Водний транспорт, зокрема річковий і морський, дозволяє економічно вигідно перевозити зерно на великі відстані, особливо для експорту.

Елеватори відіграють важливу роль у зберіганні зерна та забезпеченні його якості. Вони дозволяють накопичувати зерно у великих обсягах, що сприяє стабілізації цін і забезпеченню безперебійних поставок. Сучасні елеватори з автоматизованими системами контролю температури та вологості дозволяють зберігати зерно у оптимальних умовах, що сприяє збереженню його харчової цінності. Також розвиток логістичних хабів та спеціалізованих терміналів у портах підвищує ефективність завантаження та відвантаження продукції, що особливо важливо для експортоорієнтованих країн.

Морські порти та термінали є критично важливими для експорту зерна, особливо в країнах з великим експортним потенціалом. Вони забезпечують перевалку зерна з наземного транспорту на судна, що вимагає високого рівня координації та технологічної оснащеності. Важливими є також річкові порти, які дозволяють перевозити зерно внутрішніми водними шляхами.

Логістична інфраструктура зернової галузі стикається з низкою викликів, серед яких можна виділити зношеність транспортних мереж, нестачу сучасних елеваторних потужностей та недостатню пропускну спроможність портів. Також важливим є питання екологічної безпеки, особливо у контексті водного транспорту [15].

Одним із перспективних напрямів розвитку є впровадження цифрових технологій, які дозволяють оптимізувати логістичні процеси та покращити управління ланцюгами постачання. Сучасні системи управління логістикою включають в себе GPS-моніторинг, автоматизовані системи зберігання та обліку зерна, а також програмне забезпечення для планування маршрутів та управління вантажопотоками.

Іншою важливою тенденцією є розвиток інтермодальних перевезень, що передбачає використання кількох видів транспорту для оптимізації логістичних витрат і скорочення часу доставки. Це особливо актуально для країн з великою територією та розвиненою мережею внутрішніх водних шляхів.

Сучасні технології відіграють дедалі важливішу роль у зерновій галузі, забезпечуючи підвищення врожайності та ефективності виробництва. Інвестиції у технологічну інфраструктуру включають в себе розвиток систем точного землеробства, що дозволяють оптимізувати використання ресурсів, таких як вода, добрива та засоби захисту рослин. Використання дронів та супутникових знімків для моніторингу стану полів сприяє своєчасному виявленню проблем та їх швидкому вирішенню. Інноваційні технології також сприяють покращенню процесів обробки та переробки зерна, що дозволяє підвищити якість кінцевої продукції та знизити виробничі витрати.

Розвиток інфраструктури під впливом зернової галузі має значний соціально-економічний вплив на сільські регіони. Покращення транспортних та логістичних мереж сприяє створенню нових робочих місць та підвищенню рівня життя населення у сільській місцевості. Крім того, розвиток інфраструктури сприяє залученню інвестицій та стимулює розвиток інших

галузей економіки, таких як виробництво сільськогосподарської техніки, добрив та засобів захисту рослин.

Зернова галузь є однією з основних складових аграрного сектору економіки багатьох країн, впливаючи на їх соціально-економічний розвиток. Ця галузь забезпечує продовольчу безпеку, сприяє зайнятості населення, формує експортний потенціал і створює додаткові економічні можливості для розвитку суміжних галузей [26].

Експорт зернових культур є важливим джерелом валютних надходжень, що сприяє зміцненню національної валюти та зниженню торговельного дефіциту.

Зернова галузь забезпечує робочі місця для значної кількості населення, особливо в сільських районах. Це включає не тільки фермерів і працівників сільськогосподарських підприємств, але й працівників у сфері логістики, переробки та торгівлі зерном.

Виробництво зерна стимулює розвиток суміжних галузей, таких як виробництво добрив і сільськогосподарської техніки, транспортні та логістичні компанії, елеваторне господарство, харчова промисловість та біоенергетика. Це створює мультиплікативний ефект, що сприяє загальному економічному розвитку.

Зернова галузь є основою продовольчої безпеки країни, забезпечуючи населення основними продуктами харчування, такими як хліб, крупи, макаронні вироби. Це особливо важливо для країн з великим населенням та високим рівнем споживання зернових продуктів.

Інвестиції у зернову галузь сприяють розвитку сільських територій, підвищуючи рівень життя місцевого населення, розвиваючи інфраструктуру та забезпечуючи доступ до сучасних технологій і знань. Це зменшує міграцію до міст і сприяє сталому розвитку сільських громад.

Розвиток зернової галузі стимулює інвестиції в освіту та дослідження в сфері агротехнологій. Це сприяє появі нових сортів зернових культур, удосконаленню методів вирощування та підвищенню продуктивності праці.

Участь у міжнародних дослідницьких проектах дозволяє країнам обмінюватися досвідом та впроваджувати найкращі практики [24].

Одним із найбільших викликів для зернової галузі є кліматичні зміни, які можуть призвести до зниження врожайності, збільшення ризиків посух і повеней. Це вимагає адаптації агротехнологій та розробки стійких до змін клімату сортів зернових культур.

Для забезпечення стабільного розвитку зернової галузі необхідні значні інвестиції в інфраструктуру, зокрема в транспортну логістику, елеватори та переробні підприємства. Це дозволить знизити витрати на транспортування та зберігання зерна, підвищити його якість і конкурентоспроможність на міжнародних ринках.

Важливою складовою сталого розвитку зернової галузі є соціальна відповідальність бізнесу, яка включає дотримання екологічних стандартів, підтримку місцевих громад та забезпечення гідних умов праці для працівників. Це сприятиме збереженню природних ресурсів, покращенню якості життя населення та формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені.

Основними аспектами важливості зернової галузі є:

Вклад в ВВП: зернова галузь становить значну частку валового внутрішнього продукту України. Сільське господарство загалом займає близько 10% ВВП, а значна частина цієї частки посідає саме виробництво зернових.

Експортний потенціал: Україна є одним із найбільших експортерів зерна у світі. Основними експортними культурами є пшениця, кукурудза та ячмінь. Експорт зерна приносить значні валютні надходження до країни [9].

Робочі місця: зернова галузь забезпечує зайнятість для великої кількості працівників у сільській місцевості, сприяючи соціальній стабільності та економічному розвитку регіонів.

Розвиток сільських територій: доходи від зернового виробництва та експорту сприяють покращенню інфраструктури та умов життя у сільських районах.

Сучасні технології: впровадження сучасних агротехнологій, таких як точне землеробство, використання дронів та супутників для моніторингу полів, дозволяє підвищити врожайність та якість продукції.

Наукові дослідження: українські наукові інститути та аграрні університети активно працюють над розробкою нових сортів зернових культур та методів їх вирощування, що сприяє стійкому розвитку галузі.

Стратегічні ринки: Україна експортує зерно до більш ніж 100 країн світу. Основні ринки збуту включають Європейський Союз, країни Близького Сходу та Північної Африки, а також Китай та Індію.

Торгові угоди: Зміцнення торгових зв'язків та підписання міжнародних угод, таких як Угода про асоціацію з ЄС, сприяє збільшенню обсягів експорту та розширенню географії поставок.

Кліматичні зміни: Вплив кліматичних змін потребує адаптації агротехнологій та сортів культур до нових умов, що створює виклики, а також можливості для інновацій.

Інвестиції: Залучення інвестицій в інфраструктуру, логістику та технології є ключовим фактором для подальшого зростання та розвитку зернової галузі.

1.3. Інтенсифікація галузі рослинництва в підприємствах аграрної сфери

Одним з головних завдань держави є підвищення добробуту населення. Сільське господарство повинно забезпечити населення продуктами харчування, а промисловість – сільськогосподарською сировиною. Ці завдання можна вирішити за рахунок інтенсифікації [1].

Інтенсифікація – це такий спосіб ведення сільського господарства, при якому збільшення виробництва продукції досягається за рахунок нарощування

вкладень, спрямованих на використання сучасних досягнень науково – технічного прогресу, впровадження більш досконалих засобів виробництва і найбільш прогресивних технологій, тобто інтенсифікація передбачає кількісний і якісний розвиток сільськогосподарського виробництва [36]. Ефективність та інтенсифікація тісно пов'язані між собою. Ефективність показує рівень розвитку виробництва, а інтенсифікація є способом підвищення ефективності та вказує можливі шляхи досягнення цього завдання [23].

Сьогодні інтенсифікація як напрямок розвитку сільськогосподарського виробництва не має альтернатив, вона є ключем до проблем підвищення ефективності виробництва. Інтенсифікація в землеробстві це підвищення врожайності культур за рахунок селекції і насінництва, ефективного використання добрив, засобів захисту рослин, впровадження науково обгрунтованої системи землеробства, яка враховує природно – кліматичні умови кожної зони, області, господарства. В сучасних умовах інтенсифікація здійснюється не тільки підбором більш інтенсивних культур, а й збільшенням сукупних затрат живої та уречевленої праці на одиницю площі у зв'язку з удосконаленням агротехніки вирощування сільськогосподарських культур, переходом до більш інтенсивних форм ведення господарства які використовують сучасні досягнення науки і техніки [40].

Інтенсифікація сільського господарства є головним напрямком його розвитку і основним джерелом підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, що дає можливість покращувати економічний стан господарств [6].

В нинішніх умовах, при обмежених можливостях нарощування посівних площ, основним шляхом збільшення валових зборів зерна є підвищення врожайності зернових культур за рахунок впровадження інтенсивних технологій [13].

Технологія виробництва сільськогосподарської продукції це частина виробничого сільськогосподарського процесу, яка складається із сукупності агротехнічних заходів, робіт, операцій, що виконуються в певній

послідовності [22].

Збільшення виробництва зерна на основі впровадження інтенсивних технологій є важливим завданням сільськогосподарського виробництва. Інтенсивна технологія вирощування пшениці вимагає концентрації та ефективного використання енергетичних та матеріально-технічних ресурсів. Вона передбачає впровадження сучасних науково-технічних досягнень та точне дотримання технологічних вимог [19].

Отримання високого ефекту від застосування інтенсивних технологій вимагає більш повного матеріально-технічного забезпечення відповідно до вимог технології, чіткої організації праці, кваліфікованого персоналу, точного дотримання технологічної дисципліни на всіх етапах виробництва, своєчасного і якісного збирання та післязбиральної доробки продукції. При застосуванні сучасних досягнень науки та передового досвіду і дотриманні всього комплексу рекомендованих заходів, інтенсивна технологія забезпечує високу віддачу від використаних матеріально-технічних ресурсів [27].

Впровадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур дає можливість збільшити вихід продукції, підвищити її якість, знизити затрати праці та коштів на виробництво одиниці продукції, створити умови для більш стабільного ведення сільського господарства [3].

Інтенсивні технології – це така система агротехнічних заходів, яка дає можливість максимально реалізувати генетичний потенціал сортів і одержувати урожайність у 2-3 рази вищу, ніж забезпечують природно-кліматичні умови даної місцевості [33].

Інтенсивні технології вирощування зернових культур передбачають поточність, комплексність, оптимальну механізацію технологічних процесів. Вони враховують біологічні характеристики рослин по етапам органогенезу, передбачають максимальне задоволення потреб рослин в факторах життя по фазам та етапам розвитку, наближають виробників продукції до управління урожаєм та його якістю [3].

В основі агротехніки таких технологій лежить принцип оптимізації факторів урожайності на протязі усього періоду вегетації рослин. Сутність інтенсивної технології полягає в наступному: вирощування сортів інтенсивного типу, розміщення їх в науково обґрунтованих сівозмінах після кращих попередників, застосування норм добрив, розрахованих на високий приріст урожайності, оптимізацію живлення в процесі вегетації через систему локального внесення добрив у періоди максимальної їх потреби визначеної на підставі ґрунтової і рослинної діагностики, інтегровану систему захисту посівів від бур'янів, шкідників і хвороб, регулювання росту рослин ретардантами, високоякісне і своєчасне виконання всіх технологічних операцій, спрямованих на захист ґрунтів від ерозії і втрати родючості, збереження і захист довкілля [23].

Впровадження інтенсивних технологій передбачає додаткове вкладення праці і коштів, ефективне використання виробничих ресурсів, покращення умов праці [7].

Дослідження показують, що запровадження інтенсивних технологій супроводжується збільшенням матеріальних та грошових витрат на одиницю посівної площі, але на одиницю вирощеної продукції вони зменшуються, за рахунок збільшення врожаю [18].

Економічна оцінка технологій виробництва продукції рослинництва дає можливість вибрати найбільш вигідний варіант та визначити шляхи економії затрат. Економічна оцінка нової технології передбачає порівняння її показників з відповідними показниками базової. Аналіз проводять на основі даних за 3-5 років, при цьому роки з екстремальними погодними умовами не розглядають. Необхідну інформацію беруть із технологічних карт, поелементних нормативів затрат на виробництво продукції та довідкових матеріалів, зональних рекомендацій по впровадженню інтенсивних технологій вирощування культур, показників фактичного виробництва та якості продукції, документів бухгалтерської звітності, цін реалізації продукції, показників виробничо-фінансового плану господарств та їх підрозділів, звітних даних господарств і

держстатистики [31].

Технологічна карта це документ, який визначає послідовність і зв'язок між собою найбільш доцільних технологічних операцій вирощування і збирання сільськогосподарських культур і способи їх виконання, набір машин та інших засобів з визначенням економічного та енергетичного ефектів від їх застосування. Технологічні карти сприяють впровадженню у виробництво прогресивних технологій вирощування і збирання сільськогосподарських культур, ефективному використанню техніки, зниженню затрат праці та собівартості одиниці продукції. З технологічних карт визначають потребу господарства в пальному, електроенергії, добривах, засобах захисту рослин, машинах для комплексної механізації та потребу в робочій силі [11].

Для порівняльної оцінки ефективності технологій застосовують в основному показники приросту врожайності та валових зборів зерна. Але цього недостатньо. Показники економічної оцінки інтенсивних технологій повинні нести інформацію про приріст об'ємів, підвищення якості продукції, про рівень віддачі на витрачені ресурси [31].

Порівняння отриманих результатів з базовим варіантом технології дозволяє визначити зміни продуктивності землі, ресурсоемності виробництва, окупність додаткових затрат [27].

Висновки до розділу 1

Зернова галузь є одним із стовпів економіки України, відіграючи важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, створенні робочих місць та підтримці економічної стабільності. Її розвиток потребує постійного впровадження інновацій, підвищення ефективності виробництва та зміцнення міжнародних торговельних зв'язків.

Зернове виробництво має важливе значення для національної економіки завдяки своєму внеску у забезпечення продовольчої безпеки, стимулювання економічного зростання, розвиток сільських територій та підвищення рівня добробуту населення. Стійкий розвиток цього сектора є ключем до економічної стабільності та процвітання країни. Для досягнення цих цілей необхідно впроваджувати сучасні технології у виробництві, підтримувати фермерів та забезпечувати ефективне управління ресурсами.

Стимулювання економічного зростання зернової галузі є комплексним завданням, що вимагає зусиль на різних рівнях. Впровадження технологічних інновацій, надання державної підтримки, розвиток інфраструктури та створення сприятливих умов для експорту – це основні напрямки, які можуть забезпечити стійкий розвиток цього сектору. Реалізація цих заходів сприятиме не лише підвищенню продуктивності зернового виробництва, але й загальному економічному зростанню, забезпечуючи стабільність та добробут країни.

Зернова галузь значно впливає на розвиток інфраструктури, що є ключовим елементом для її успішного функціонування та економічного зростання. Інвестиції у транспортну, логістичну та технологічну інфраструктуру не лише підвищують ефективність та продуктивність зернового виробництва, але й сприяють загальному економічному розвитку та покращенню якості життя населення. Зернова галузь та інфраструктура взаємодіють, створюючи синергетичний ефект, що забезпечує стійкий розвиток як окремих регіонів, так і країни в цілому.

Транспортна інфраструктура відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності зернової галузі. Інвестиції у розвиток автомобільного, залізничного та водного транспорту, а також портової інфраструктури є необхідними для підвищення конкурентоспроможності зернової продукції на внутрішньому та міжнародному ринках. Подолання існуючих викликів та реалізація перспективних напрямків розвитку сприятиме стійкому економічному зростанню та підвищенню добробуту населення, забезпечуючи надійну логістичну підтримку зернового сектору економіки.

Перспективи розвитку транспортної інфраструктури зернової галузі включають подальше розширення та модернізацію мережі залізниць, покращення якості доріг, розвиток портової інфраструктури та збільшення пропускної здатності водних шляхів. Впровадження інноваційних технологій, таких як системи GPS для відстеження вантажів, автоматизовані склади та роботизовані системи навантаження та розвантаження, також сприятиме підвищенню ефективності та безпеки перевезень.

Логістична інфраструктура зернової галузі є критично важливою для забезпечення ефективності всієї аграрної сфери. Її розвиток вимагає значних інвестицій, впровадження сучасних технологій та ефективної державної політики, спрямованої на підтримку логістичних проектів. Вирішення існуючих проблем та використання нових можливостей сприятиме підвищенню конкурентоспроможності зернової галузі на глобальному ринку та забезпеченню стабільного економічного розвитку країн-виробників зерна.

Зернова галузь має значний соціально-економічний вплив на розвиток країн, забезпечуючи продовольчу безпеку, створюючи робочі місця та сприяючи економічному зростанню. Її розвиток потребує постійних інвестицій, адаптації до кліматичних змін та впровадження сучасних технологій. Успішний розвиток зернової галузі є запорукою стабільного економічного та соціального розвитку, що сприятиме підвищенню якості життя населення та зміцненню позицій країни на світовому ринку.

Адаптація до змін клімату є комплексним завданням, що вимагає міждисциплінарного підходу та співпраці на різних рівнях – від наукових досліджень і розробок до впровадження практичних заходів на місцях. Впровадження стратегій адаптації допоможе забезпечити стійкість та продуктивність галузі рослинництва в умовах змін клімату, сприяючи збереженню продовольчої безпеки та сталому розвитку аграрного сектору.

Інтенсифікація сільського господарства є головним напрямком його розвитку і основним джерелом підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, що дає можливість покращувати економічний стан господарств.

Інтенсифікація в землеробстві це підвищення врожайності культур за рахунок селекції і насінництва, ефективного використання добрив, засобів захисту рослин, впровадження науково обґрунтованої системи землеробства, яка враховує природно – кліматичні умови кожної зони, області, господарства. В сучасних умовах інтенсифікація здійснюється не тільки підбором більш інтенсивних культур, а й збільшенням сукупних затрат живої та уречевленої праці на одиницю площі у зв'язку з удосконаленням агротехніки вирощування сільськогосподарських культур, переходом до більш інтенсивних форм ведення господарства які використовують сучасні досягнення науки і техніки.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ТА МЕНЕДЖМЕНТУ В СТОВ «ЛАН» ЛОЗІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Організаційно-економічна характеристика СТОВ «Лан»

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Лан» розташоване в с. Степове Лозівського району Харківської області. Лозівський район, в якому розташоване дане підприємство (у південній частині) межує з Красноградським та Ізюмським районами Харківської області й Дніпропетровською областю.

Територія району, де знаходиться вищезгадане підприємство, належить до помірного кліматичного поясу, крайньої південної частини Атлантико-континентальної помірно вологої та помірно теплої кліматичної області, з помірно холодною зимою і помірно теплим літом. Пересічна температура січня від -5,5 С до -7,6 С, липня від +20 С до +21,7 С. Опадів 430-500 мм на рік.

Район лежить у східній лісостеповій ґрунтово-кліматичній зоні. Найбільш поширені ґрунти – чорноземи глибокі малогумусні середньоглинисті. До важливих позитивних характеристик чорноземів слід віднести: добру водопроникність, високий вміст органічних речовин, грудочкувато-зернисту структуру. Разом з тим чорноземи легко піддаються механічному руйнуванню – водою, вітром, сільськогосподарською технікою. В цілому ґрунти району належать до родючих і забезпечують вирощування всіх сільськогосподарських культур.

Водні ресурси території поділяються на поверхневі та підземні. До поверхневих водних ресурсів відносяться річки, озера, болота, водосховища та ставки. До підземних водних ресурсів належать ґрунтові та підземні води.

Оцінюючи місцезнаходження підприємства, ми бачимо, що СТОВ «Лан» знаходиться в 40 км від районного центру – селища міського типу

Лозова і в 132 км від обласного центру – міста Харків. Відстань до залізничної станції, яка знаходиться в смт Близнюки – 26 км. Стан дорожньої сітки непоганий – майже всі дороги заасфальтовані. На території села, де знаходиться підприємство, розташований ставок.

Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю «Лан» – це товариство, статутний фонд якого, поділений на зазначені в установчих документах частки і учасники якого несуть відповідальність по зобов'язанням лише в межах їх вкладів. СТОВ «Лан» – самостійний суб'єкт господарювання, який усвідомив мету своєї діяльності в ринкових умовах, спрямував свою діяльність на розв'язання проблем зайнятості, формування трудових навичок людей, задоволення соціальних потреб працівників, формування бюджету. Успіх у своїй діяльності підприємство досягає за рахунок того, що на початку своєї діяльності в ринкових умовах створило всі необхідні структурні ланки для реалізації виробничих функцій.

До основних характерних ознак товариства можна віднести:

- обмежена відповідальність учасників (у межах вкладів до статутного фонду);
- двоступенева структура управління (загальні збори – виконавча дирекція);
- голосування відповідно до розмірів частки учасника у статутному фонді;
- учасники товариства виключаються з товариства лише за рішенням загальних зборів;
- передачу своєї частини (повністю або частково) у статутному фонді товариства учасник може здійснити лише за згодою решти учасників;
- законодавством України встановлений мінімальний розмір статутного фонду (не менше 100 мінімальних заробітних плат), для одержання державної реєстрації установчих документів товариства кожен з учасників має зробити не менше 30% розміру його внеску, передбаченого в цих документах, решту внеску здійснюють протягом одного року після реєстрації товариства;

- учаснику, який вибуває з товариства (в тому числі і виключеному), товариство виплачує пропорційну його частці у статутному фонді – частину вартості майна і прибутку протягом 12 місяців з дня виходу;

- учасники товариства не зобов'язані працювати у ньому і здійснюють свої права, рівноправні (пропорційно власній частці у статутному фонді) власники;

- збільшення чисельності учасників товариства, якщо це пов'язано з поступленням їх часток третім особам, зумовлює зростання розмірів статутного фонду і відповідної державної реєстрації змін до установчих документів.

Проаналізуємо розміри господарства, які характеризуються вартістю валової продукції, площею сільськогосподарських угідь, середньорічною чисельністю робітників. Валова продукція господарства – це первісний результат взаємодії факторів виробництва, матеріальна і вартісна основа інших кінцевих результатів, що в натуральній формі представлений усіма виробленими протягом року первинними продуктами рослинництва і тваринництва. Обсяг виробництва валової продукції є важливим кількісним параметром, що характеризує розміри і потенційні можливості зміцнення його економіки. Дані представлені у таблиці 2.1.

В таблиці 2.1 ми розглянули показники розміру і відтворення у СТОВ «Лан». Ми бачимо, що валова продукція з кожним роком збільшувалась і з 2020 по 2022 рік збільшилась на 9,7 %.

Середньорічна чисельність працівників – показник, що визначається множенням середньооблікової чисельності працівників за рік на питому вагу витрат живої праці в сільському господарстві в усіх витратах живої праці підприємства. З таблиці 2.1 ми можемо зробити висновки, що середньорічна чисельність працівників з кожним роком зменшувалась і в середньому за 3 роки становить 52 працівники.

Таблиця 2.1

Показники розміру і відтворення СТОВ «Лан»

Показники	Роки			2022 у % до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Валова продукція, тис. грн.	23820	25733	26142	109,7
Середньорічна чисельність робітників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, чол.	54	51	52	96,3
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	11255	11446	12652	112,4
Площа сільськогосподарських угідь, га	3325	3325	3325	100
Площа ріллі, га	3265	3265	3265	100

Основними засобами є знаряддя праці, виражені у вартісній формі, що беруть участь у процесі виробництва тривалий час, зберігаючи при цьому натурально-речову форму, а свою вартість передають частинами на заново створений продукт. Як ми бачимо з таблиці, середньорічна вартість основних засобів у 2020-2022 роках залишається незмінною, і в середньому за 3 роки становить 11126,8 тис. грн.

Площа сільськогосподарських угідь залишається стабільною – 3325 га, а площа ріллі – 3265 га.

Таким чином, аналізуючи таблицю 2.1, можна зробити висновку, що СТОВ «Лан» являється середнім за розміром підприємством.

Важливий показник, який характеризує спеціалізацію підприємства є товарна продукція. До її складу включають сільськогосподарську продукцію, реалізовану різним споживачам. В товарну продукцію не включають внутрішньогалузевий оборот.

В таблиці 2.2 ми розглянули структуру товарної продукції сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Лан».

Аналізуючи дані таблиці, простежуємо, що головною і єдиною галуззю в СТОВ «Лан» є рослинництво. Найбільш питома вага припадає на соняшник, зернові та зернобобові. Товарна продукція по рослинництву у 2022 році збільшилась на 5741,3 тис. грн. у порівнянні з 2021 роком.

Таблиця 2.2

Обсяг і структура товарної продукції

Продукція	Роки							
	2021				2022			
	тис. грн.	в % до підсумку (P _i)	i	P _i (2xi-1)	тис. грн.	в % до підсумку (P _i)	i	P _i (2xi-1)
Зернові і зернобобові	7395	38,97	1	38,97	13478,4	54,53	1	54,53
Соняшник	6826	35,97	2	107,91	5884	23,8	2	71,4
Цукрові буряки	2568	13,53	3	67,65	5335,6	21,59	3	107,95
Інша продукція	2187,3	11,53	4	80,71	19,6	0,08	4	0,56
Разом по рослинництву	23820	100	-		25733	100	-	
Всього	23820	100	-	295,24	25733	100	-	234,44

Для оцінки рівня спеціалізації виробництва розрахуємо коефіцієнт спеціалізації:

$$K_{cn} = \frac{100}{\sum_{i=1}^n P_i(2i-1)}$$

де P_i – частка i-ї галузі в сумі виручки від реалізації продукції;

i – порядковий номер окремих видів продукції у ранжованому ряді за її часткою у виручці від реалізації продукції.

Господарства з низьким рівнем спеціалізації мають коефіцієнт до 0,20, з середнім – від 0,21 до 0,40, з високим – від 0,41 до 0,60. Коефіцієнт вище 0,60 мають підприємства з поглибленою спеціалізацією.

Розрахувавши коефіцієнт спеціалізації в СТОВ «Лан», можна сказати, що в 2021 році рівень спеціалізації був середній, тому що коефіцієнт спеціалізації становив 0,348, а у 2022 році став високим – 0,426. Ми бачимо, що підприємство спеціалізується на вирощуванні зернових культур і соняшника. Спеціалізація по своїй суті нескінченна, так само, як і розвиток техніки. Щоб підвищити продуктивність праці потрібна спеціалізація виробництва певного продукту, виділення його в окреме виробництво, що пов'язано з виникненням масового продукту і застосування машин.

Сільськогосподарські угіддя – земельні угіддя на яких виробляється сільськогосподарська продукція і до яких входить рілля, багаторічні насадження, сіножаті та пасовища. Склад і структура земельного фонду підприємства наведена в таблиці 2.3.

Проаналізувавши дану таблицю, ми можемо зробити висновки, що загальна земельна площа підприємства не змінилась. Площа ріллі підприємства у 2022 році зменшилась на 15 гектарів порівняно з 2020 роком. Площа пасовищ істотних змін за 5 років не зазнала і в середньому становить 47 гектарів. Багаторічних насаджень, лісу, в межах підприємства немає.

Таблиця 2.3.

Склад і структура земельного фонду підприємства

Показники	Площа, га		
	2020	2021	2022
Загальна земельна площа	3625	3625	3625
Сільськогосподарські угіддя	3340	3325	3325
в т.ч.: <i>рілля</i>	3280	3265	3265

Розглянемо як підприємство забезпечено трудовими ресурсами. До трудових ресурсів відноситься та частина населення, яка володіє необхідними

фізичними даними, знаннями та трудовими навичками у відповідній галузі. Формування трудових ресурсів та їх використання в різних галузях економіки мають свої особливості. В сільському господарстві з розвитком продуктивних сил, науково-технічного прогресу скорочується чисельність працівників, зайнятих безпосередньо виробництвом продукції, в їх використання спостерігається сезонність та тісний зв'язок з природно-кліматичними умовами.

Достатня забезпеченість сільськогосподарських підприємств необхідними трудовими ресурсами, їх раціональне використання, високий рівень продуктивності праці мають велике значення для збільшення обсягу виробництва продукції і підвищення ефективності виробництва. Зокрема від забезпеченості господарства трудовими ресурсами та ефективності їх використання залежить обсяг та своєчасність виконання сільськогосподарських робіт, ефективність використання техніки і їх результат – обсяг виробництва продукції.

Забезпеченість підприємства трудовими ресурсами визначається порівнянням фактичної їх наявності за категоріями і професіями з запланованою необхідністю.

Таблиця 2.4

Забезпеченість підприємства трудовими ресурсами

Категорії працівників	Середньорічна чисельність працюючих			Забезпеченість робочою силою, %	Відхилення (+;-) від	
	2021 р.	2022 р.			2021 р.	плану
		план	факт			
1	2	3	4	5	6	7
Працюючі, які безпосередньо зай- няті в сільсько- господарському виробництві	54	54	51	94,4	-3	-3
Наймані та залучені особи	5	5	5	100	0	0
ІТП та службовці	9	9	9	100	0	0
Молодший обслуговуючий персонал	3	2	3	100	0	+1
Працюючі, зайняті в підсобних промислових підприємствах	6	8	5	83	-1	-3
Разом	78	78	73	95,0	-4	-8

Як ми бачимо з даної таблиці підприємство забезпечене працівниками, які безпосередньо зайняті в сільськогосподарському виробництві на 95,0 % і в порівнянні з 2020 роком працівників зменшилось на 3 особи, а в порівнянні з планом – зменшилось на 6 осіб; найманими та залученими особами на 100 % і в порівнянні з 2020 роком працівників не зменшилось; молодшим

обслуговуючим персоналом забезпечене на 100 % і в порівнянні з 2020 роком і планом працівників збільшилось на 1 особу; працівниками, які зайняті в підсобних промислових підприємствах підприємство забезпечене на 83 % і в порівнянні з 2020 роком працівників зменшилось на 1 особу, а в порівнянні з планом – на 3 особи.

Результативним показником ефективності використання трудових ресурсів, а отже додатковим резервом поліпшення забезпеченості ними підприємства є продуктивність праці. Вона показує здатність живої праці створювати за одиницю часу певну кількість споживчих вартостей, тобто забезпечує збільшення обсягу виробництва продукції за одиницю робочого часу, економія живої праці, ефективніше використання засобів виробництва тощо. Для сільського господарства підвищення продуктивності праці має виключно важливе значення, оскільки, тут спостерігається стала тенденція подальшого скорочення чисельності працюючих. У цих умовах нарощувати обсяг виробництва продукції можна лише за рахунок підвищення продуктивності праці.

Для оцінки рівня продуктивності праці в сільському господарстві використовується система узагальнюючих, уречевлених та допоміжних показників.

До узагальнюючих показників продуктивності праці відносяться:

- виробництво валової продукції сільськогосподарського призначення на середньорічного працівника, зайнятого в сільськогосподарському виробництві (з урахуванням обслуговуючого та управлінського апарату);
- виробництво валової продукції на 1 людину-день та 1 людину-годину, витрачені на виробництво сільськогосподарської продукції.

Ці показники розраховуються та аналізуються в цілому по господарству.

Таблиця 2.5

Показники продуктивності праці СТОВ «Лан»

Показник	2021 р.	2022 р.		2022 р. в % до:	
		план	факт	2021 р.	плану
Валова продукція в порівняних цінах 2016 р., тис. грн.	20230	20450	21030	103,95	102,84
Відпрацьовано, тис. люд.-год.	141160	141200	141235	100,05	100,02
Середньорічна чисельність працівників, осіб	80	84	76	93	95,2

Як ми бачимо з даної таблиці валова продукція у порівняних цінах 2016 р. у процентному співвідношенні складає 103,6 % відносно 2020 року і 104 % відносно плану. Відпрацьовано у 2022 році на 75 люд.-год. більше, що складає 100,05 % у порівнянні з 2021 роком і 100,02 % у порівнянні з планом. Середньорічна чисельність працівників зменшилась на 7 % у порівнянні з 2020 роком і 4,8 % у порівнянні з планом.

Розвиток сільського господарства, рівень і темпи зростання виробництва продукції та підвищення продуктивності праці залежить від забезпеченості господарства виробничими фондами. Її рівень залежить від фондозабезпеченості підприємства і фондоозброєності праці.

Фондозабезпеченість господарства представляє вартість основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь.

В таблиці 2.6 представлені показники забезпеченості підприємства основними засобами та ефективність їх використання.

Таблиця 2.6

Забезпеченість основними засобами і ефективність їх використання

Показники	Роки			2022 у % до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Фондозабезпеченість, тис. грн. /100 га	193,1	214,9	219,4	113,6
Фондоозброєність праці, тис. грн. / 1 роб.	56,8	61,4	63,2	111,3
Енергозабезпеченість, к.с. / 100 га	208,3	215,3	221,5	106,3
Енергоозброєність праці, к.с. /1 роб.	59,5	61,3	66,8	112,3
Технічна оснащеність, тис. грн. / 100 га	28,6	31,6	33,7	117,8
Технічна озброєність праці, тис. грн. /1 роб.	8,7	9,1	10,5	120,7
Фондовіддача основних засобів, грн. / грн.	0,38	0,39	0,46	121,1
Рентабельність виробничих фондів, %	27,4	28,6	29,7	+2,3

У 2022 році фондозабезпеченість підприємства збільшилась на 26,3 тис. грн. у порівнянні з 2020 роком, і в середньому за 5 років становить 186,8 тис. грн. Фондозабезпеченість виробництва постійно зростає і це характеризує закономірний процес його розвитку.

Фондоозброєність праці представляє собою вартість основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення з розрахунку на 1 середньо річного працівника. В СТОВ «Лан» цей показник зростає досить

великими темпами. Так у 2020 році він становив 56,8 тис. грн. на одного середньорічного працівника, а у 2022 році – 63,2 тис. грн.

Рівень забезпеченості підприємства енергетичними ресурсами визначається таким показником, як енергозабезпеченість – кількість енергетичних потужностей з розрахунку на 100 га посівної площі, ріллі або сільськогосподарських угідь. В даному підприємстві цей показник збільшився на 7,3 к.с./100 га в порівнянні з 2020 роком.

Використання в сільському господарстві енергії зростає високими темпами і стало одним з основних джерел його енергетичних потужностей. Для оцінки рівня використання енергії в сільському господарстві використовують такий показник, як енергоозброєність праці – кількість енергетичних потужностей з розрахунку на одного середньорічного працівника, занятого в сільськогосподарському виробництві. В СТОВ «Лан» у 2020 році цей показник дорівнював 58,5 к.с. на одного середньорічного працівника, протягом п'яти років він зріс на 11,3 к.с. і у 2022 році становив 66,8 на одного працівника.

Технічна оснащеність господарства визначається, як вартість машин і обладнання в розрахунку на 100 га. сільськогосподарських угідь. На даному підприємстві цей показник у 2022 році зріс на 5,1 тис грн. у порівнянні з 2020 роком і становить 33,7 тис. грн.

Технічна озброєність праці знаходиться, як вартість машин і обладнання з розрахунку на одного середньорічного працівника занятого в сільськогосподарському виробництві. В нашому випадку цей показник в 2022 році збільшився на 4 тис грн. у порівнянні з 2020 роком, і в середньому за 2020 – 2022 роки цей показник становить 6,8 тис. грн.

Фондовіддача представляє собою вартість валової продукції з розрахунку на одну гривню основних виробничих фондів сільськогосподарського призначення. Цей показник на протязі 2020 – 2022 років практично не змінився і в середньому складає 0,35 грн.

Рівень рентабельності на підприємстві у 2022 році збільшився на 2,3 % у порівнянні з 2020 роком. Таким чином проаналізувавши таблицю 2.6., ми бачимо, що СТОВ «Лан» основними засобами забезпечене повністю.

Забезпеченість підприємства технікою істотно впливає на своєчасність використання агротехнічних операцій по вирощуванню сільськогосподарських культур, на врожайність цих культур і ефективність виробництва в цілому. Для визначення забезпеченості підприємства тракторами і сільськогосподарськими машинами, необхідно перш за все занести в таблицю дані про наявність в господарстві ріллі та площ посіву основних культур.

Таблиця 2.7

Посівні площі сільськогосподарських культур

Культура	Посівна площа, га			2022 у % до 2021 р.
	2019	2020	2021	
Рілля, всього	3280	3265	3265	99,5
Зернові і зернобобові без кукурудзи	1646	1507	1520	92,3
в т.ч.: озимі зернові	855	1035	866	101,3
ярі зернові	460	525	386	83,9
зернобобові	331	447	268	81,0
Кукурудза на зерно	457	512	543	118,8
Цукрові буряки	224	280	260	116,1
Соняшник	953	966	942	98,8

Як ми бачимо з даної таблиці, СТОВ «Лан» протягом 2020-2022 років найбільшу увагу приділяла вирощуванню зернових та соняшнику. В середньому на підприємстві за 2020-2022 роки площа посіву зернових і зернобобових складала 1579,4 га, а площа посіву соняшнику – 930,4 га. Також

велика увага приділялась цукровому буряку, площа посіву якого становила в середньому 248,8 га і кукурудзі на зерно, площа посіву якої становила 515 га.

2.2 Технологія вирощування озимої пшениці

Серед зернових культур озима пшениця займає перше місце, як по посівним площам, так і по валовому збору зерна. Ціниться своїм високоякісним зерном, в складі якого міститься від 11 до 20 % і більше повноцінних білків, до 65 % - вуглеводів, необхідні вітаміни – В₁, В₂, В₆, Е, мінеральні речовини – фосфат, калій та інші. Тому пшениця – сама важлива продовольча культура.

Біологічні особливості

Насіння проростає при температурі 1-2⁰С тепла, а в період зимівлі добре за гартовані восени рослини холодостійких сортів (Миронівська 808 та інші) видержують пониження температури на глибині залягання вузла кушіння до мінус 19-20⁰С. Особливо добре витримують низьку температуру рослини, які ввійшли в зиму вже з 3-5 пагонами.

Високі вимоги до родючості ґрунтів. Вони повинні мати достатню кількість поживних речовин, гарні фізичні і хімічні особливості: нейтральну реакцію ґрунтового розчину (рН 6-7.5), добре зберігати вологу, але не запріснюватися. Найкращим ґрунтом є чорноземи.

Місце в сівозміні

Сівозміна – це науково-обґрунтоване чергування сільськогосподарських культур в часі і на полях.

Завдяки сівозміні найбільш раціонально використовуються поживні речовини ґрунту та добрив, які вносяться при сівозміні. Сівозміни дозволяють лише боротися з бур'янами, шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур, більш продуктивно використовувати вологу з різних горизонтів ґрунту, рівномірно розподіляти всі польові роботи та більш продуктивно використовувати техніку на протязі всього року; своєчасно та високоякісно

виконувати всі сільськогосподарські роботи.

У господарстві застосовують два види сівозмін: польові та кормові.

З метою освоєння сівозмін господарство дотримується наступних правил:

- після чистих та зайнятих парів висівають озимі пшеницю та жито або ячмінь;
- зернові колосові культури більше двох років на одному полі не висівають;
- чисті та зайняті пари не розташовують після просапних культур, за виключенням соняшника, тому що він дуже висушує ґрунт та засмічує наступну культуру. Соняшник розташовують в останньому полі сівозміни;
- просапні технічні культури (цукровий буряк) розташовують після озимих, які вирощувались по удобреному пару.

Найкращими серед непарових попередників є зернові культури, особливо горох, озима по пару і кукурудза на силос, але при своєчасному їх зборі і швидкої підготовки ґрунту. Зайняті пари – головний попередник в лісостепу. Озиму пшеницю розміщують і після непарових попередників – кукурудзи на силос, гороху та інших культур раннього збору. Не слід пшеницю сіяти, особливо в засуху, після жнивних попередників. Такі посіви з-за нестачі вологи в ґрунті і сильні пошкодження шкідниками, бувають погані, як правило, малопридатними. Попередниками є кукурудза, зібрана на зерно в повній стиглості, цукровий буряк.

Обробіток ґрунту

Частіше всього на полі, яке відведено під чорний пар, вирощують зернові культури. Тому відразу після їх збирання лушть жнивні.

На полях, де переважають однорічні бур'яни, лушення виконують на глибину 4-6 см. Зяблеву оранку проводять з передплужниками на глибину 20-22см, а на чорноземах, темно-каштанових ґрунтах – 25-27см.

Весняний обробіток починають з закриття вологи середніми і важкими боронами, що залежить від механічного складу землі і продовжують

культиваторами в агрегаті з боронами. Глибина культивації 10-12см, а в роки з вологою зимою – 12-14см, наступні – з поступовим зменшенням глибини на 2-3см, і остання – передпосівна – на глибину висіву насіння.

Добрива

Під озиму пшеницю вносять органічні і мінеральні добрива. Гній вносять на парових полях і при розміщенні пшениці після просапних попередників. Норми його залежать від родючості ґрунту і стійкості сортів. Мінеральні добрива приймають з урахуванням типу ґрунту і особливостями попередників і сорту. При вирощуванні недостатньо стійких сортів пшениці, у випадку застосування гною, а також в засушливі роки, норми туків зменшують.

Посів

Для посіву використовують насіння високих репродукцій зі схожістю не нижче 95 % і чистотою не менше 99 %, підготовляючи їх до посіву, протравлюють. Оптимальні терміни посіву для озимої пшениці з 5 по 15 вересня. Норми посіву установлюють з урахуванням зони, попередника, сорту, термінів посіву і якості насіння. В районах достатнього зволоження вони вищі, чим в посушливих. Сіють пшеницю рядовим або вузькорядним способами, з шириною міжрядь відповідно 14-15 і 7-8см.

Догляд за посівами

При посіві озимої пшениці в суху погоду проводять післяпосівне коткування ґрунту кільчасто-шпоровими котками, в дощову – боронування. Якщо внесено недостатню кількість добрив восени, посіви підживлюють фосфорно-калійними добривами.

Посіви, які вийшли з зими послабленими підживлюють мінеральними добривами. Врожай збирають при восковій стиглості зерна (вологість до 35 %) роздільним способом, в кінці воскової стиглості – прямим комбайнуванням. Роздільний збір має перевагу на високих, нерівномірно-спілих, схильних до осипання а також засмічених посівах; пряме комбайнування – при зборі врожаю стійких проти осипання переспілих посівів.

Збирання врожаю

При збиранні озимої пшениці застосовують роздільний спосіб: скошування валків при восковій стиглості та підбір і обмолот валків при повній стиглості. Зібране зерно очищують, сортирують, сушать до вологості 14-15 %.

У галузях рослинництва розробляють робочі плани за періодами сільськогосподарських робіт та наряди.

Робочі плани складають на періоди: весняний, включаючи підняття ранніх парів; сівби та садіння; догляду за рослинами; заготівлі кормів; збирання врожаю і так далі, а також на місяць.

Вихідними даними для розробки таких даних є технологічні карти – розрахунки виробництва того чи іншого виду продукції при визначеній технології, техніці та організації виробничого процесу, що характеризує обсяг робіт, потребу в техніці, затрати праці матеріально-грошові та експлуатаційні витрати на одиницю продукції або площі, але на відміну від них, у робочому плані встановлюють кількість робочих днів та календарні періоди виконання робіт, потребу в тракторах та машинах, робочій силі та визначають шляхи їх забезпечення.

Оперативний робочий план мобілізує робітників на ефективну роботу, ставить перед кожним робітником робочої групи, конкретні завдання на кожний день, дозволяє систематично контролювати хід робіт, організаційне значення його дуже важливе.

Наряди – це завдання з виконання тих чи інших робіт виконавцю чи групі виконавців визначеного обсягу робіт з фіксованим строком їх виконання.

СТОВ «Лан» здійснює реалізацію своєї рослинницької продукції по таким каналам: переробним підприємствам олійної промисловості, пивоварним заводам, працівникам в рахунок заробітної плати, населенню та іншим сільськогосподарським підприємствам [17].

2.3 Напрямки підвищення прибутковості галузі рослинництва

Досягнення прибутку, як найважливішого кінцевого результату діяльності підприємства, - головне завдання, яке ставить перед собою кожне господарство. Від прибутку залежить рівень рентабельності виробництва, це один з головних показників, що характеризує ефективність діяльності підприємства.

СТОВ «Лан» спеціалізується на вирощуванні сільськогосподарських культур. Тому збільшення прибутку підприємства треба здійснити через підвищення прибутковості галузі рослинництва, яка залежить від обсягів виробництва сільськогосподарських культур. Визначимо напрямки підвищення прибутковості галузі:

По-перше – це підвищення рівня механізації виробництва сільськогосподарської продукції. Для виробництва сільськогосподарської техніки в Україні існують наукові розробки та потрібні виробничі потужності; машинобудівники України нині здатні забезпечити сільськогосподарське виробництво потрібною технікою.

По-друге – для підвищення прибутковості галузі потрібно збільшити інвестиції в виробництво сільськогосподарських культур, перш за все, на ресурси і техніку, впровадження нових технологій вирощування та переробки продукції.

По-третє – це страхування врожаю сільськогосподарських культур. Сільське господарство об'єктивно, в силу своїх особливостей, є галуззю з більш високим ризиком, порівняно з іншими галузями народного господарства. Водночас низькорентабельним. У зв'язку з цим аграрні підприємства не мають достатньо накопичених ресурсів, щоб самостійно покривати збитки в неврожайні роки і від стихійних лих. Цей тягар прямо і опосередковано частково лягає на державу, яка виплачує допомогу постраждалим від стихійного лиха, списує бюджетну і позабюджетну заборгованість. Розвиток страхування врожаю сільськогосподарських культур дасть змогу стабілізувати стан сільськогосподарських підприємств і перекласти фінансування ризику з бюджету на страхові компанії.

По-четверте – збільшити застосування регуляторів росту рослин. Це невід’ємний елемент технології вирощування сільськогосподарських культур. Регулятори росту як елемент технології, підвищують приріст в урожайності культур на 15-22 %, забезпечують підвищення польової схожості насіння на 4-8 % [16].

По-п’яте – це застосування раціонального способу внесення добрив.

Шостим напрямом підвищення прибутковості галузі рослинництва є використання високоврожайних сортів та гібридів з комплексом важливих господарсько-біологічних ознак. Впровадження таких генотипів свої природно-кліматичній зоні надасть можливість товаровиробникові завчасно визначити найбільш рентабельний сорт для умов господарства і запобігти непередбаченим збиткам [16].

Сьомий напрямок – підвищення кваліфікації кадрового складу на підприємстві. Нові економічні умови потребують і нового кадрового підходу. Аграрна освіта піднялась на новий, якісніший щабель. Тому підприємства мають можливість і повинні залучати до роботи нових, освічених працівників. На сьогоднішній день більша частина працівників господарства повинна поновити свої знання, підвищити кваліфікацію, або опонувати додаткову спеціальність [17].

До восьмого напрямку відноситься своєчасність знищення бур’янів на посівах. Найдоцільніше знищувати бур’яни системно і, по можливості, в більш ранні фази розвитку їхніх рослин. На посівах озимої пшениці таким сприятливим періодом є рання весна, коли рослини перебувають у фазі кушення і найбільш стійкими до дії гербіцидів, а бур’яни, навпаки, чутливі до їх дії [18].

Впровадження всіх цих напрямків підвищення прибутковості галузі рослинництва, істотно покращить діяльність підприємства, і приведе до значного підвищення прибутків підприємства.

Інновація як економічна категорія є об’єктом дії з боку господарського механізму. Господарський механізм діє як на процеси створення, реалізації і просування інновації, так і на економічні відносини виникаючі між продуцентами, продавцями та покупцями інновацій. Місцем виникнення цих відносин є ринок.

Інноваційний менеджмент - це система управління інноваціями, інноваційним процесом і відносинами, які виникають в процесі руху інновації. Інноваційний менеджмент засновується на наступних ключових моментах:

1. цілеспрямований пошук ідеї, яка є фундаментом для даної інновації;
2. організація інноваційного процесу для даної інновації. Це проведення цілого організаційного і технічного комплексу робіт по перетворенню ідеї в предмет (новий продукт, матеріалізована форма операцій), готовий для просування на фінансовому ринку і для продажу;
3. процес просування і реалізації інновації на ринку - це ціле мистецтво, яке потребує творчого підходу і активних дій продавців.

Інноваційний менеджмент включає в себе стратегію і тактику управління. Стратегія визначає загальну направленість і спосіб використання засобів для досягнення поставленої мети. Цьому способу відповідає визначений набір правил і заборон для прийняття рішень.

Після досягнення поставленої мети стратегія, як направленість і засіб досягнення мети, припиняє своє існування. Нова мета становить завдання розробки нової стратегії [34].

Тактика – це конкретні методи і прийоми для досягнення поставленої мети в конкретних умовах. Завданням тактики інноваційного менеджменту є мистецтво вибору оптимального рішення і прийомів досягнення цього рішення найбільш прийнятних до даної господарської ситуації.

Інноваційний менеджмент можна розглядати як систему управління. Інноваційний менеджмент складається з двох підсистем: управляючої підсистеми (суб'єкт управління) та підсистеми, яка управляється (об'єкт управління). Зв'язок суб'єкта управління з об'єктом управління здійснюється через передачу інформації, яка представляє собою процес управління.

Суб'єктом управління в інноваційному менеджменті може бути один або група робітників, які через різноманітні прийоми і способи управлінської дії здійснюють цілеспрямоване функціонування об'єкту управління.

Об'єктом управління в інноваційному менеджменті є інноваційний процес і економічні відносини між учасниками ринку інновації. Процес управління інноваціями здійснюється через рух інформації - це її збір, зберігання, переробка, передача, контроль за її рухом та оцінка результативності її використання для дії збоку суб'єкта управління на об'єкт управління.

Інноваційний менеджмент представлений на схемі (рис. 3.1) Інноваційний менеджмент виконує визначені функції, які визначають формування структури системи управління. Інноваційний менеджмент виконує певні функції, які визначають формування структури системи управління.

Розрізняють два типи функцій менеджменту інновацій:

1. Функції суб'єкту управління: прогнозування; планування; організація; регулювання; координація; стимулювання; контроль.
2. Функції об'єкту управління: ризикове вкладення капіталу; організація інноваційного процесу; організація просування інновації на ринок [34].

Організація інноваційного менеджменту представляє собою систему вимірів, спрямованих на раціональне співвідношення всіх його елементів в єдиному процесі управління інновацією. Елементами процесу управління інноваціями являються знаряддя праці предмети праці, технологія інноваційного менеджменту, яка представляє собою сукупність методів і форм реалізації інформаційного продукту як управляючої дії на створення та просування інновації.

Інноваційний менеджмент складається з таких етапів:

1. Інноваційний процес.
2. Визначення мети управління інновацією.
3. Вибір стратегії менеджменту інновацій.
4. Визначення прийомів управління інновацією.
5. Розробка програми управління інновацією.
6. Організація робіт з виконання програми.
7. Контроль за виконанням наміченої програми.
8. Аналіз і оцінка ефективності прийомів управління інновацією.

9. Коректування прийомів менеджменту інновацій.

Організація інноваційного менеджменту закладається при створенні і реалізації інновації, тобто в самому інноваційному процесі. Від інноваційного процесу залежить ефективність використання прийомів інноваційного менеджменту. Він визначає основну ідею інновації, характерні риси і специфіку функціонування нового продукту, особливості їх створення, реалізація і просування на ринку, комплекс мір по ефективному просуванню. Метою інноваційного менеджменту може бути прибуток, залучення грошових коштів, розширення сегменту ринку. Вихід на новий ринок, підвищення іміджу.

Інновації тісно пов'язані з ризиком, тому кінцева мета - це отримання максимального прибутку на всі свої затрати (грошей, часу, праці). Будь-яка дія, пов'язана з ризиком, завжди цілеспрямована, тому що відсутність цілі робить рішення пов'язане з ризиком незмінним.

Для реалізації поставленої мети необхідно вибрати стратегію управління інновацією. Від правильно вибраної стратегії залежить і правильність вибору прийомів управління інновацією, тобто їх результативність і ефективність.

Інноваційний менеджмент дуже динамічний. Ефективність його функціонування багато в чому залежить від швидкості реакції на зміну умов ринку, економічної ситуації. Тому інноваційний менеджмент повинен базуватися на знаннях стандартних прийомів менеджменту, вмінні швидко і правильно оцінювати конкретну ситуацію в країні, стан ринку, місце і положення на ньому даного продуцента, а також здібності менеджера як професіонала швидко знайти добре рішення в даній ситуації.

Важливим етапом інноваційного менеджменту є розробка програми управління інновацією, яка представляє собою узгоджений по строкам, результатам і фінансовому забезпеченню комплекс дій виконавців для досягнення поставленої мети. Програми можуть бути цільовими і робочими. Невід'ємною частиною інноваційного менеджменту є організація роботи по виконанню наміченої програми дій, тобто визначення окремих видів заходів, обсягів і джерел фінансування цих робіт, конкретних виконавців, строків виконання.

Важливим етапом організації інноваційного менеджменту є також контроль за виконанням наміченої програми дій. Не менш важливий аналіз і оцінка ефективності прийомів управління інновацією. виявляють чи допомогли використані прийоми досягти поставленої мети, як швидко, з якими зусиллями і витратами була досягнута ця мета, чи не можна методи менеджменту інновації використовувати більш ефективно.

Заключним етапом організації інноваційного менеджменту є можливе коректування прийомів управління інновацією.

Організація інноваційного менеджменту показана на рис. 2.1.

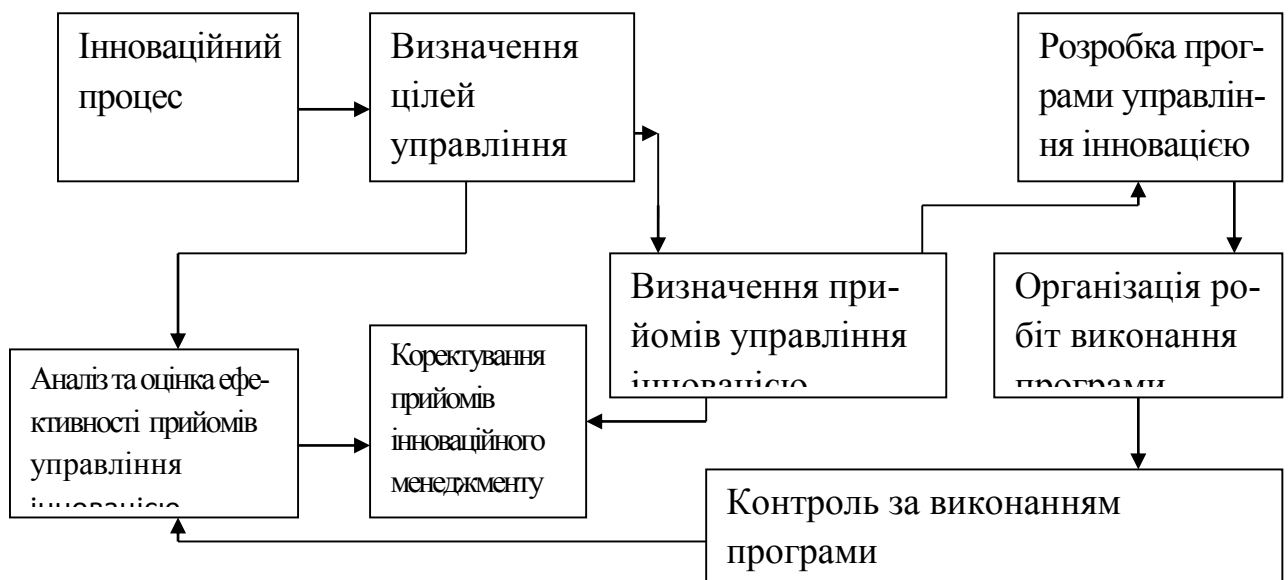

Рис. 2.1. Схема організації інноваційного менеджменту

Далі наведений приклад проекту по виробництву екологічно чистої продукції:

Назва проекту: «Еколого-економічне регулювання зерновиробництва».

В ньому досліджують проблеми формування еколого-економічного механізму регулювання зерновиробництва на основі агролісомеліорації з урахуванням етапів вирощування, збереження, переробки та споживання зернової продукції. Сформовано структурно-функціональні складові комплексного організаційно-економічного механізму агролісомеліорації, в межах якого поглиблені принципи інформаційного забезпечення екологічного

регулювання зерновиробництва, а також розвитку інтеграції зернового комплексу і лісового господарства.

Задачі: нинішній стан, в якому знаходиться сільське господарство та інші галузі агропромислового комплексу вимагає обґрунтування стратегічних напрямків реалізації аграрної політики з метою зупинення спаду, забезпечення нарощування обсягів виробництва екологічно чистої продукції, здійснення соціально-економічних перетворень на селі. Основною метою роботи є розробка теоретичних та методичних основ формування організаційно-економічного механізму екологічного регулювання зерновиробництва, його якісних показників, шляхом розвитку агролісомеліорації, як невід'ємної його частини в контексті сучасних уявлень про екологізацію суспільного виробництва в умовах ринково-орієнтованого реформування зернопромислового комплексу. Відповідно до поставленої мети визначені такі основні задачі:

1. Проаналізувати роль і значення різних напрямів екологізації як основи його сталого соціально-економічного розвитку зернового комплексу, зокрема лісомеліорації;
2. Сформувати основні теоретико-методологічні принципи й організаційно-економічні складові, що стосуються сутності та змісту екологічного регулювання зерновиробництва;
3. Поглибити методичні та практичні підходи до еколого-економічної оцінки результативності розвитку агролісомеліорації з урахуванням якісних параметрів вирощування і збереження зерна;
4. Розробити структурно-функціональні складові комплексного організаційно-економічного механізму агролісомеліорації для потреб екологізації зерновиробництва;
5. Удосконалити теоретико-методологічні та методичні основи формування системи інформаційного забезпечення екологізації зерновиробництва на основі агролісомеліорації;

6. Доповнити основні принципи побудови екологічно-орієнтованої інтеграції підприємств зернового комплексу і лісового господарства у справі стабілізації та розвитку агролісомеліорації;

7. Розробити організаційно-економічні основи управління екологічною та загальною якістю зернової продукції на основі логістичних методів функціонування зерновиробничих комплексів.

Ідея – це поняття бездоганності, якої ще не існує в досвіді. Це загальне уявлення про будь-що. Основною ідеєю даної роботи є формування ефективного територіального агролісомеліоративного комплексу зерногосподарством на екологічно-орієнтованій технологічній основі, а також визначення еколого-економічної результативності здійснення агролісомеліоративних заходів.

Поняття факту в інноваційному аспекті розуміє під собою те, що здійснюється, та було зроблене.

Факти до яких має відношення дана тема:

1. Визначено принципи врахування якості (екологічності) агропромислової продукції;
2. Сформовано напрями еколого-економічного аналізу якості продукції;
3. Неефективність конструкції захисних насаджень;
4. Недостатність полезахисної лісистості;
5. Виникнення забруднення зерна в процесі виробництва;
6. Застосування хімікатів у боротьбі з шкідниками;
7. Низька ефективність системи стимулювання виробництва зерна і його зберігання.

Комплексно-системний підхід у реалізації запропонованого екологічно чистого виробництва стане основою для формування теоретичних та методичних основ формування організаційно-економічного механізму екологічного регулювання зерновиробництва.

Очікувані результати:

1. По-новому визначено і обґрунтовано теоретико-методологічні принципи та напрями еколого-економічного регулювання зерновиробництва на основі лісомеліорації, які охоплюють етапи вирощування, збереження, переробки та споживання зернопродукції і перетворюють його в агролісомеліоративне, а територіальний агролісомеліоративний комплекс зернових господарств розглядається як технологічна основа для забезпечення екологічно сталого розвитку.

2. Удосконалено і конкретизовано методичні підходи до еколого-економічної оцінки деструктивного стану розвитку агролісомеліорації, які враховують збитки від зниження якісних параметрів вирощування та збереження зерна, а також збільшення хімізації сільськогосподарських земель.

3. Вперше обґрунтовано методичні засади формування регресивних факторних моделей, що характеризують взаємозв'язок ступенем деградації стану агролісомеліоративного фонду та якісними параметрами вирощування і збереження зерна в різних екологічних зонах.

4. Набули подальшого розвитку теоретичні та методичні основи формування організаційно-економічного механізму агролісомеліорації з точки зору його комплексної структурно-функціональної побудови, в межах якого поглиблені принципи інформаційного забезпечення екологічного регулювання зерновиробництва, а також розвитку інтеграції зернового комплексу і лісового господарства.

5. Поглиблено теоретичні та методичні підходи до регулювання загальної та екологічної якості зерна, обсягів його виробництва шляхом застосування логістичних (інформаційно-матеріальних) технологій управління на основі організаційно-структурної та екологічної єдності усіх етапів отримання кінцевої зернопродукції.

Висновки до розділу 2

Досягнення прибутку, як найважливішого кінцевого результату діяльності підприємства, - головне завдання, яке ставить перед собою кожне господарство. Від прибутку залежить рівень рентабельності виробництва, це один з головних показників, що характеризують ефективність діяльності підприємства.

СТОВ «Лан» спеціалізується на вирощуванні сільськогосподарських культур. Тому збільшення прибутку підприємства треба здійснити через підвищення прибутковості галузі рослинництва, яка залежить від обсягів виробництва сільськогосподарських культур.

Одним з методів підвищення прибутковості є впровадження інноваційного менеджменту. Організація інноваційного менеджменту закладається при створенні і реалізації інновації, тобто в самому інноваційному процесі. Від інноваційного процесу залежить ефективність використання прийомів інноваційного менеджменту. Він визначає основну ідею інновації, характерні риси і специфіку функціонування нового продукту або нової операції, особливості їх створення, реалізація і просування на ринку, комплекс мір по ефективному просуванню. Метою інноваційного менеджменту може бути прибуток, залучення грошових коштів, розширення сегменту ринку. Вихід на новий ринок, підвищення іміджу.

Інновації тісно пов'язані з ризиком, тому кінцева мета - це отримання максимального прибутку на всі свої затрати (грошей, часу, праці). Будь-яка дія, пов'язана з ризиком, завжди цілеспрямована, так як відсутність цілі робить рішення пов'язане з ризиком незмінним.

Для реалізації поставленої мети необхідно вибрати стратегію управління інновацією. Від правильно вибраної стратегії залежить і правильність вибору прийомів управління інновацією, тобто їх результативність і ефективність.

В даній роботі досліджують проблеми формування еколого-економічного механізму регулювання зерновиробництва на основі агролісомеліорації з урахуванням етапів вирощування, збереження, переробки

та споживання зернової продукції. Сформовано структурно-функціональні складові комплексного організаційно-економічного механізму агролісомеліорації, в межах якого поглиблені принципи інформаційного забезпечення екологічного регулювання зерновиробництва.

Шляхи підвищення економічної ефективності виробництва зерна в аграрному підприємстві:

1. Оптимізація посівних площ зернових культур;
2. Норми затрат і вихід продукції в підприємстві;
3. Внесення оптимальних доз мінеральних добрив як один з ключових напрямків підвищення економічної ефективності виробництва зерна;
4. Впровадження та використання високоврожайних сортів та гібридів;
5. Скорочення втрат продукції, підвищення її якості;
6. Оптимізація шляхів реалізації продукції.

ВИСНОВКИ

Зернова галузь є одним із стовпів економіки України, відіграючи важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, створенні робочих місць та підтримці економічної стабільності. Її розвиток потребує постійного впровадження інновацій, підвищення ефективності виробництва та зміцнення міжнародних торговельних зв'язків.

Зернове виробництво має важливе значення для національної економіки завдяки своєму внеску у забезпечення продовольчої безпеки, стимулювання економічного зростання, розвиток сільських територій та підвищення рівня добробуту населення.

Стимулювання економічного зростання зернової галузі є комплексним завданням, що вимагає зусиль на різних рівнях. Впровадження технологічних інновацій, надання державної підтримки, розвиток інфраструктури та створення сприятливих умов для експорту – це основні напрямки, які можуть забезпечити стійкий розвиток цього сектору.

Транспортна інфраструктура відіграє ключову роль у забезпеченні ефективності зернової галузі.

Інтенсифікація сільського господарства є головним напрямком його розвитку і основним джерелом підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, що дає можливість покращувати економічний стан господарств.

Для ефективного розвитку підприємства в ринкових умовах необхідно плідно працювати, розширювати виробництво, оновлювати засоби праці і вміло керувати виробництвом для збільшення прибутку. Для сільськогосподарського підприємства важливим чинником успішного ведення господарської діяльності стає більш досконале використання земельних і технічних ресурсів, адже саме від високопродуктивної сільськогосподарської техніки залежить виробничий процес вирощування сільськогосподарських культур.

Основними напрямками підвищення виробництва сільськогосподарської продукції рослинництва є:

- впровадження досягнень НТП (техніки і нових технологій);
- посилення технічної оснащеності сільського господарства;
- розробки і впровадження сучасних конкурентоспроможних технологій виробництва рослинницької продукції;
- впровадження у виробництво нових енергозберігаючих технологій вирощування, транспортування, зберігання, переробки й реалізації продукції;
- здійснення належного контролю за якістю продукції на всіх етапах її виробництва та збуту;
- запровадження у виробництво нових високоврожайних сортів і гібридів сільськогосподарських культур;
- контроль інноваційної спрямованості розвитку агропромислового комплексу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрушків Б., Кирич Н., Ціх Г., Бойко О., Боярчук Н. Удосконалення організаційно-економічних механізмів забезпечення стабільного розвитку зернових підприємств у повоєнний період (Європейські контексти). Соціально-економічні проблеми і держава (електронний журнал). 2023. Вип. 1 (28). С. 104-114. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2023/23abmupp.pdf>
2. Аранчій В.І. Особливості формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств. URL: http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/12_56804.doc.htm
3. Боднар О.В. Економічна ефективність виробництва зерна / Вісник Сумського національного аграрного університету 2019. №2 [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/VSnau/FiK/2009_2/47Bodnar.pdf
4. Буряк Р. І., Чернявський І. Ю. Аналіз наукових підходів до обґрунтування сутності експортного потенціалу підприємств зернової галузі. Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Серія: Економіка. Т. 22. Вип. 10(63). 2017. С. 76–80.
5. Горпинич О. В. Економічна ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Vbumb/2011_3/10.pdf
6. Губені Ю.Е. Стратегічні напрямки розвитку сільського господарства України. Економіка АПК. 2016. № 11. С. 18–27.
7. Гуторова, О. О., Стасенко, О. М. Господарський механізм ефективного виробництва зерна в сільськогосподарських підприємствах: теорія та практика : монографія. Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Харків : ХНАУ, Федорко, 2014. 242 с.
8. Економічна ефективність вирощування сучасних сортів пшениці озимої в умовах північного степу України / [В.О. Компанієць, М.М.

Солодушко, А.О. Кулик] // ВісникПДАА. – 2015. – № 4. – С. 81-85.

9. Єфремова Н.О., Корнієнко В.Ю. Підвищення ефективності виробництва зерна. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vkhnu_ekon/2010_11/pdf/12.pdf

10. Зайцев О. Посіємо озимину високоврожайними сортами. Пропозиція. - 2021. - № 7. – С. 46 – 47.

11. Заїка С. О., Романова Р. Р., Курган В. О. Підвищення економічної ефективності зерновиробництва в Україні. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 25. С. 39-42.

12. Калетнік Г.М., Старосуд В.І., Амонс С.Е. Організаційно-економічні засади підвищення ефективності виробництва насіння цукрових буряків. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 10. С. 10.

13. Калінчик М.В. Стабілізація ринку зерна в Україні. К.: Нічлава, 2018. 230 с.

14. Клочан І. В. Підвищення економічної ефективності виробництва зерна в аграрних підприємствах Миколаївської області. Український журнал прикладної економіки. 2018. Т. 4. № 2. С. 76-86.

15. Ключ, І.С. Ефективність виробництва зернових культур в сільськогосподарських підприємствах запорізької області. Економіка та управління підприємствами. 2016. Випуск 14. С. 390-393.

16. Корабльова, К. А., Хамініч, С. Ю. Ефективність використання земельних угідь у сільському господарстві України: теоретичні підходи. Ефективна економіка 2016. № 5.

17. Кухта К. О. Формування системи маркетингу на підприємствах зернопродуктового підкомплексу. Вісник аграрної науки Причорномор'я. Миколаївський національний аграрний університет, випуск 3 (79), 2014. С. 115-125.

18. Лавринчук О. В Організаційно-економічний механізм функціонування ринку зерна та участь держави в ньому. Дніпровський аграрно-економічний університет. Ефективна економіка. 2014. № 2.

19. Мазнєв Г.Є. Проектування технологій та розрахунок витрат на вирощування зернових культур. – Харків: ХНТУСГ. – 2007. – 134 с.
20. Материнська, О.А. Економічна ефективність виробництва зернових культур в сільськогосподарських підприємствах. Ефективна економіка 2013. № 11.
21. Месель-Веселяк В. Я. Виробництво зернових культур в Україні: потенційні можливості. Економіка АПК. 2018. № 5. С. 5-14.
22. Михайлов А.П. Ефективність виробництва зерна кукурудзи. Економіка АПК. 2007. № 7. С. 63-65.
23. Обелець О.С. Економічна ефективність зернового виробництва в Україні. Економіка АПК. 2013. № 10. С. 59 – 64.
24. Пазій І.П. Формування і функціонування ринку насіння зернових культур в Україні. Економіка АПК. 2018. №6. С. 59 – 66.
25. Писаренко, В.В., Дем'яненко, Н.В., Назаренко, Є.О. Формування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2018. Випуск №18. С. 515-522.
26. Рослинництво: Підручник для студентів агрономічних спец. вузів III – IV рівнів акрид / О.І. Зінченко, В.Н. Салатенко, М.А. Білоножко. – К.: Аграрна освіта, 2001. – 591 с.
27. Саблук П.Т. Зерновий ринок України: проблеми і перспективи. Економіка АПК. – 2007. - № 5. – С. 4 – 14.
28. Сайко В. Ф. Сучасні технології обробітку ґрунту: проблеми перспективи їх застосування в Україні. Вісник аграрної науки. 2017. №12. С. 7-9.
29. Свиноус, І.В., Микитюк, Д.М. Об'єктивна необхідність формування системи управління ефективністю виробництва в сільськогосподарських підприємствах. Економіка. фінанси. менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 11. С. 17-28.
30. Стабілізувати зернове виробництво. Пропозиція. 2016. №5. С. 12-13.
31. Старченко І.О. Вплив конкурентоспроможності продукції сільського

господарства на ефективність виробництва. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. 2012. Вип. 6. С. 221-224.

32. Степам Т. Економіка виробництва зернових в Україні. Пропозиція. 2015. №8-9. С. 31-32

33. Фастівець, Н.П. Особливості функціонування зернопродуктового підкомплексу АПК [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.2/314.pdf>

34. Федуняк, І.О. Економічна ефективність виробництва валової продукції сільського господарства з врахуванням основних напрямів її переробки. Ефективна економіка. 2014. № 11. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_11_21.

35. Харченко, В.В. Формування ринку зерна України та його місце в світовому розподілі виробництва і споживання. Агроінком. 2015. №8 С. 6-10.

36. Хоружа К.В. Стратегічне управління як передумова ефективного розвитку аграрних підприємств. Наук. вісн. Луган. нац. аграр. ун-ту. Серія «Економічні науки». 2011. № 32. С. 280–285.

37. Черемісіна, С. Г., Россоха, В. В. Ефективність виробництва зернових культур в Україні: аналіз сучасного стану та перспективи підвищення. Економіка АПК. 2021. № 6. С. 54-67. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202106054>

38. Чернявський І. Ю. Маркетингові дослідження кон'юнктури ринку зернових. Маркетингова освіта в Україні: Тези Міжнар. наук.– практ. конф., 29–30 берез. 2018 р. Київ: КНЕУ, 2018. С. 59–61.

39. Ярославський, А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Випуск 20, частина 3. С. 174-177.

40. Яцук, В. Зерно України та його місце на світовому ринку. Вісник аграрної науки. 2015. №7. С.78-82.